

Muzzzè

**KLEUTERS
ONTDEKKEN
KUNST**

**MIDDELHEIM
MUSEUM**

Beste leerkracht,

U hebt een kleuterrondleiding in het Middelheimmuseum geboekt. Joepie!

Kleuters doen tijdens een uitstap naar een museum vele ervaringen op. Met deze bundel geven wij u graag een leidraad mee om:

* de kleuters zinvol voor te bereiden op het bezoek aan het museum via een inleidend verhaal, een beeldbeschouwingsgesprek en gevisualiseerde grenzen.

* de ervaringen van de kleuters na het bezoek te verwerken (gekoppeld aan de doelen).

Veel ontdekplezier!

VOORBEREIDING BEZOEK MIDDELHEIMMUSEUM

Warm maken voor het bezoek aan het Middelheimmuseum

Muzzzé, de bij: handpop van de museumrondleiding.

Muzzzé © PimPamParty 2012

Mevrouw José, bv. een uil: handpop in de klas, suppoost, vriendin van Muzzzé.

Mevrouw José is een willekeurige handpop. Ze is een suppoost en ziet er ook zo uit (zie werkdocument 1). José komt al geeuwend in de kring.

“Geeuw!! Wauw, wat heb ik lekker geslapen. Huh?! Wie zijn jullie? Wat een leuke namen! Ik ben mevrouw José. Waar ben ik eigenlijk? Ben ik in het zwembad? Nee, ik ben bij de bibliotheek zeker? Wat zeggen jullie, ben ik in een klas? Dat is gek! Ik dacht dat ik in een museum was! Nee? Ik heb zo goed geslapen dat ik het niet meer weet. Vinden jullie het goed als ik de klas even verken? Tot straks vrienden!”

Later op de dag komt Mevrouw José terug in de kring.

“Dag vrienden! Wat een leuke klas hebben jullie. Spelen jullie heel de dag in deze klas? Wauw! Weten jullie wat ik de hele dag doe? Ik ben een suppoost. Ik moet kunstwerken in een museum bewaken. Weten jullie wat een museum is? Een museum is een plaats waar een verzameling tentoon gesteld staat. Deze verzameling kan vele dingen zijn, zoals een schilderij, een beeldhouwwerk, auto's, enzovoort. Omdat ik de suppoost ben, moet ik speciale kleren dragen. Ik moet een das dragen zodat de mensen weten dat ik de suppoost ben. Als ze een vraag aan mij willen stellen, moeten ze ook mijn naam weten. Daarom draag ik ook een naamkaartje. Kijk, er staat 'José' op mijn naamkaartje. Weet je wie er ook in een museum woont? Mijn vriend Muzzzé de bij! Ik heb hem al lang niet meer gezien. Ik ben vergeten waar in het Middelheimmuseum Muzzzé woont. Snif! Snif! Willen jullie naar het museum gaan kijken om te zien of Muzzzé daar is? Je zal hem wel herkennen. Mag dat juffrouw/meester? Joepie! Hopelijk vinden jullie Muzzzé snel terug! Dan kan ik hem nog eens bezoeken. Dank jullie wel lieve kinderen. Tot snel!”

Beeldbeschouwingsgesprek

Later op de dag of op een andere dag staan er twee **kunstvoorwerpen** opgesteld in de kring; een schilderij en een beeldhouwwerk.

Je vraagt de kleuters om het beeldhouwwerk aan te duiden. Wat is het verschil tussen beide kunstvoorwerpen? Bespreek met de kleuters wat beeldhouwkunst is. Laat de kleuters zelf de verschillende eigenschappen verwoorden.

Wat is beeldhouwkunst?

- Een beeldhouwwerk is een ruimtelijk (3D) kunstwerk.
- Het bestaat uit brons, beton, klei, gips, ...
- Het wordt gemaakt door een beeldhouwer.
- Een beeldhouwwerk kan groot en klein zijn.
- Een beeldhouwwerk kan je langs alle kanten bekijken.
- Een standbeeld of een zandsculptuur is een voorbeeld van een beeldhouwwerk.

Over het beeldhouwwerk volgt een **beeldbeschouwingsgesprek**.

Het is belangrijk om regelmatig beeldhouwwerken te beschouwen, zowel zelfgemaakte als echte beelden.

DE LEERKRACHT BEREIDT HET GESPREK VOOR

- **Doel** van het gesprek?
OD MUVO Att 6.1 De kleuters kunnen openstaan voor nieuwe dingen uit hun omgeving.
⇒ *CONCREET: De kleuters staan open voor het beschouwen van een beeldhouwwerk; ze vertellen aan elkaar waaraan ze denken als ze het zien, wat het volgens hen voorstelt, welke gevoelens het uitdrukt en eventueel hoe en waarom het gemaakt is.*
- Welke **gespreksvorm**? Mengeling van een
 - ~ onderwijsleergesprek: gerichte vragen om te leren waarnemen: onderzoek van de materialen, technieken en beeldaspecten
 - ~ discussiegesprek: op zoek gaan naar de betekenis en interpretatie van kunst en het onderbouwen van de eigen meningZie kernvragen voor de opbouw van het gesprek.
- Hoe de klas **opstellen**?
(Halve) kring voor een discussie waar de leerlingen elkaar aankijken.
Je past het materiaal aan de zichtbaarheid aan.

AANDACHTSPUNTEN TIJDENS HET GESPREK

- **Nieuwsgierigheid wekken** door een waarnemingsspel (detail van kunstwerk laten zoeken), filosofische vraag (Wat wil de kunstenaar zeggen met dit kunstwerk?), het gebruik van de handpop mevrouw José, ...
- **Afwisseling tussen open en gesloten vragen + doorvragen**
Open vragen (meerdere correcte antwoorden, antwoord laten verantwoorden):
 - ~ “Wat zie je allemaal?”
 - ~ “Wat vind je mooi en waarom?”
 - ~ “Wat vertelt het kunstwerk je allemaal?”Gesloten vragen:
 - ~ “Van welk materiaal is dit beeld gemaakt?”
 - ~ “Is het kunstwerk oud of nieuw volgens jou?”
 - ~ “Denk je dat het moeilijk was om het kunstwerk te maken?”Doorvragen:
 - ~ “Wat maakt dat je dat denkt?”
 - ~ “Waaraan zie je dat?”
- **Bevorderen interactie door bevestiging, respect voor elkaar leren hebben en feedback**
Stimulerende feedback: oogcontact maken, vragen om verduidelijking, aanvullende informatie geven, samenvatten van wat er al is gezegd.

- **Kernvragen (en bijvragen) voor de opbouw van het gesprek:**
 - ~ Stadium 1: “Waar denk je aan?”
 - “Wat zie je?”
 - “Wat gebeurt er in het kunstwerk?”
 - “Wat valt er je op aan het kunstwerk?”
 - ~ Stadium 2: “Wat stelt het voor?”
 - “Wat herken je allemaal?”
 - “Wat vind je mooi en waarom?”
 - “Wordt er iets mooi aangesproken in jezelf?”
 - ~ Stadium 3: “Welke gevoelens drukt het uit en roept het op?”
 - “Wat vertelt het kunstwerk je?”
 - “Wat wil de kunstenaar je met het werk vertellen?”
 - ~ Stadium 4: **streefdoel**: “Hoe en waarom is het gemaakt?”
 - “Zou het moeilijk geweest zijn om dit kunstwerk te maken? Waarom wel/niet?”
 - “Welke materialen, technieken en beeldaspecten heeft de kunstenaar gebruikt?”
 - “Wat is de bedoeling van de kunstenaar?”
 - “Wat heeft de kunstenaar willen zeggen met dit kunstwerk?”
- ⇒ Leg de nadruk op het cognitieve aspect; laat de kleuters nadenken over het kunstwerk en niet enkel kijken naar het kunstwerk.
- ~ Stadium 5: Dit stadium is niet voor kleuters weggelegd.

Aanbrengen begrippen op een speelse manier

Over het begrip 'kunst' kan je lang praten of filosoferen. Kunst is namelijk een moeilijk begrip. Ik ga ervan uit dat kleuters vanzelf weten of ontdekken wat kunst is door hiermee in contact te komen voor, tijdens en na het museumbezoek. Het moet niet expliciet besproken worden.

Je bespreekt in kleine groepjes (ongeveer 4 kleuters) het begrip 'museum'. De kleuters rollen om de beurt met een kleurendobbelsteen. Elke kleur vertegenwoordigt een voorwerp, persoon, ... dat elk museum bezit. Met dit spel leren de kleuters wat een museum is. Telkens wanneer een er een kleur geworpen is, tekent de leerkracht het voorwerp, personage, ... van die kleur op een groot wit blad (legende en voorbeeldtekening: zie werkdocument 2).

Wat is een 'museum'?

Een museum is een plaats waar een verzameling (één of meer waardevolle dingen) tentoongesteld staat. Soms staan er bij de kunstwerken bordjes met uitleg bij het kunstwerk. Een kunstwerk staat soms ook op een sokkel (onderstuk om het kunstwerk beter te tonen). Een museum kan binnen of buiten zijn (ruimte). Een museum bevat verder steeds een toilet, een bureau voor de directeur en een suppoost (bewaker van de kunstwerken).

Een tweede belangrijk begrip is het begrip 'kunstenaar'. Om de kleuters speels te laten kennis maken met dit begrip, kan je het woord beschrijven. De kleuters moeten dan raden over welk begrip het gaat.

Wat is een 'kunstenaar'?

Een [...] is een opgeleid (vaak hoog gediplomeerd) persoon die iets muzisch maakt, namelijk een kunstwerk. Hij of zij staat ergens bij stil op een ongewone manier. Hij of zij maakt een kunstwerk voor een publiek om het te prikkelen, amusement, mensen laten nadenken over de wereld waarin ze leven, een godsdienstige uitdrukking geven, afstoten, emoties opwekken, enzovoort. Dat publiek 'ervaart' het kunstwerk en doet iets met die prikkel. Het publiek denkt na over de bedoeling van de [...] en probeert hem of haar te begrijpen.

Visueel ondersteunde grenzen

De handpop mevrouw José vraagt aan de kleuters welke grenzen er in het museum zouden gelden. Ze bespreekt deze grenzen met de kleuters en laat hen deze zelf tekenen in een vouwboekje dat ze afdruckt voor elke kleuter (zie werkdocument 3). De leerkracht legt een voorbeeld op de tekentafel, zodat ze hier op kunnen terugvallen als ze een grens vergeten zijn (zie werkdocument 3). De kleuters kunnen hun boekje ook mee op uitstap nemen als ze dat willen.

Kleuters onthouden beter wat ze wel mogen doen in het museum dan wat ze niet mogen doen. Positief geformuleerde grenzen zorgen ervoor dat de kleuters deze grenzen beter gaan naleven.

De kinderen **mogen** ...

- lopen en spelen

- beelden natekenen en fotograferen

- beelden onder begeleiding voorzichtig aanraken

- vragen stellen

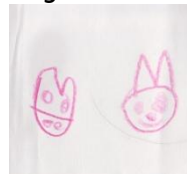
- praten

- op de bank hun boterhammen opeten

- kijken naar de dieren en natuur

- papiertjes in de vuilnisbak doen

NAVERWERKING BEZOEK MIDDELHEIMMUSEUM

Mevrouw José komt na het bezoek aan het Middelheimmuseum opgewonden bij de kinderen.

“HEBBEN JULLIE MUZZZÉ GEZIEN??”

Laat de kinderen uitgebreid vertellen over hun avonturen en ervaringen tijdens het bezoek. Mevrouw José luistert met veel interesse. Na een tijdje begint ze plots te huilen. De leerkracht vraagt wat er is.

“Ik zou het heel leuk vinden om nog eens suppoost te zijn. Ik mis het heel erg!”

De leerkracht vraagt aan de kinderen wat we eraan kunnen doen en laat hen vertellen. We kunnen inderdaad een museum maken en dan kan mevrouw José de suppoost zijn. Ze vraagt wat we allemaal moeten of kunnen doen om een museum te maken. De kleuters antwoorden en de leerkracht bevestigt hen. Mevrouw José wordt hierdoor terug gelukkig.

“Bedankt lieve vrienden! Ik ga alvast oefenen om een goede suppoost te zijn in jullie museum.”

De verwerking na het bezoek bestaat uit een beknopte versie van de kernactiviteiten, een overzicht van de organisatie van de activiteiten, een uitgebreide versie van de kernactiviteiten en een afsluiter van het thema.

Leerkrachten die

- zelfstandig aan de slag willen gaan
 - willen vertrekken vanuit hun eigen ervaring of vanuit de interesses van de kleuters
- ⇒ **Beknopte versie**

Leerkrachten die

- geen ervaring hebben met kunsteducatie
 - graag een houvast hebben
- ⇒ **Uitgebreide versie**

De laatste pagina van de naverwerking bevat een overzicht van de ontwikkelingsdoelen van muzische vorming. Mijn activiteiten stellen enkele van deze doelen voorop.

Kernactiviteiten verwerking bezoek

Middelheimmuseum: beknopte versie

[Meervoudige intelligentie]

BEWEGEN

*Standbeelden uit het museum uitbeelden + zich inleven in dat beeld: hoe praten, bewegen, enzovoort?

=> Werkdocument 4

*Bewegen in een webconstructie van draden zoals het kunstwerk uit het museum.

=> Werkdocument 5

BEELDEND

*Beeldhouwwerk creëren met klei of gips.

*Sokkel creëren om een kunstwerk op te plaatsen.

REKENEN

*Meetkundige figuren benoemen + terugzoeken in de klas.

=> Werkdocument 6

*Ruimte beleving: foto's maken van een kunstwerk in de klas vanuit verschillende standpunten + deze standpunten terugvinden aan de hand van de afgedrukte foto's.

TAAL

*Verhaal vertellen aan de hand van vertelstenen.

*Kamishibai verhaal: zelf verhaal ontwerpen met (foto's van) kunstwerken uit het museum.

Kernactiviteiten verwerking bezoek

Middelheimmuseum: beknopte versie

[Meervoudige intelligentie]

SAMEN

*Herinneringstafel
opbouwen met
materialen die doen
denken aan het
museumbezoek.

*Groepsschilderij
maken van
ervaringen over het
museumbezoek: rond
de tafel stappen,
bij het woord
'standbeeld'
stoppen en op die
plaats verder
schilderen.

ZELF

*Filosoferen: "Wat zou
er gebeuren als je een
standbeeld was?", "Wat
zou er gebeuren als
een standbeeld
tot leven kwam?", ...

*Gevoelens koppelen
aan kunstwerken uit
het museum: foto's uit
de werkdocumenten
verspreiden in de klas
en aan de leerkracht
vertellen wat je erbij
voelt.

MUZIEK

*Geluidsmobiel
maken.

=> Werkdocument 7

*Geluiden koppelen
aan kunstwerken uit
het museum.

=> Werkdocument 8

NATUUR

*Met natuurmaterialen
een pad maken:
geïnspireerd op de
brug uit het museum.

=> Werkdocument 7

*Land art: de kleuters
maken met
natuurmaterialen een
kunstwerk in de
natuur.

Organisatie van de kernactiviteiten en de opbouw van het museum

De handpop (personage dat de leerkracht doorheen de week als leidraad gebruikt) kan op verschillende momenten in de zithoek komen om iets te vertellen of te vragen.

Keuze activiteiten

Hoe je de verwerking aanpakt, is afhankelijk van de tijd, ruimte en materiaal dat je ter beschikking hebt.

Baseer de keuze van je activiteiten op de interesses en het niveau van de kleuters.

Vorbereidingstijd en moeilijkheidsgraad

In de uitgebreide versie van de kernactiviteiten staat met '+' aangegeven hoeveel voorbereidingstijd de activiteit vraagt en wat de moeilijkheidsgraad voor de kleuters is.

Legende		
	Vorbereidingstijd	Moeilijkheidsgraad
+	>15 minuten	2 ^e kleuterklas
++	15-30 minuten	Einde 2 ^e kleuterklas -Begin 3 ^e kleuterklas
+++	<30 minuten	3 ^e kleuterklas

Begeleiding activiteiten: hulpmiddel

De leerkracht kan tijdens het begeleiden van de kernactiviteiten een [hoofddekse](#) dragen. Zo is het voor de kleuters visueel duidelijk wanneer de leerkracht even niet gestoord wil worden.

[Leg bij de meeste activiteiten de nadruk op het proces!](#)

Dag van het bezoek	<p>*<u>Handpop</u> naverwerking: uitgeschreven deel (zie hierboven).</p> <p>*<u>Terugblik</u> op de ervaringen. Tijdens het museumbezoek hebben we een toverstok gemaakt. Deze toverstok zorgt ervoor dat een kleuter mag vertellen over het museumbezoek. Wie de stok heeft, mag dus vertellen. De leerkracht ondersteunt door gerichte vragen te stellen ter verduidelijking.</p>
Deel 1	<p><u>2 activiteiten per dag</u> uitvoeren op basis van de interesses van de kleuters.</p> <p>Op een groot bord visualiseert de leerkracht de verschillende activiteiten die in de klas uitgevoerd gaan worden (bv. tekeningen van de verschillende activiteiten).</p> <p>Op het bord zijn enkele lege vakjes voor eigen inbreng van de kleuters. Via het bord krijgen de kleuters van bij de start een overzicht, zodat ze gericht activiteiten kunnen kiezen (leren kiezen).</p> <p>Met wasspelden duid je dagelijks aan welke activiteiten die dag aan bod komen.</p> <p>Sommige activiteiten kan je herhalen.</p>
Deel 2	<p><u>Sokkels creëren</u> om de zelfgemaakte kunstwerken op te plaatsen (beeldende kernactiviteit).</p>
Laatste dag	<p>*Opbouw van het <u>openluchtmuseum</u>.</p> <p>*<u>Bezoek van de ouders</u> aan het openluchtmuseum.</p> <p>⇒ Zie: afsluiten thema.</p>

Kernactiviteiten verwerking bezoek [Meervoudige intelligentie]

Middelheimmuseum: uitgebreide versie

BEWEGEN

*Standbeelden uit het museum uitbeelden +
zich inleven in dat beeld: hoe praten,
bewegen, enzovoort?
=> Werkdocument 4

Vorbereidingstijd +

Moeilijkheidsgraad +

De kinderen kunnen individueel of in groep standbeelden uitbeelden die ze in het museum hebben gezien. Werkdocument 4 bevat foto's van sprekende beelden die kleuters uitdagen om de juiste houding aan te nemen. De leerkracht drukt deze foto's op A4-papier af en hangt ze op, zodat de kleuters hier op kunnen terugvallen. Ook voorziet de leerkracht (eventueel met de kinderen) attributen (zie benodigdheden) die de standbeelden ook hebben. Zo is de gelijkenis duidelijk zichtbaar. Enkele kleuters kunnen voor de attributen zorgen terwijl andere kleuters de houdingen nadoen. De leerkracht kan foto's trekken van de kinderen die de houdingen nadoen. Deze foto's kan de leerkracht ook afdrukken, zodat de kinderen hun creatie kunnen bekijken en de beide houdingen kunnen vergelijken.

Nadat de foto's genomen zijn, kunnen de kinderen nadenken over hoe de verschillende personages zouden stappen, bewegen, praten, enzovoort. Als er meerdere kleuters een standbeeld uitbeelden, kan er zelfs een klein toneelstuk gemaakt worden.

Benodigdheden

De foto's van werkdocument 4 afgedrukt op A4-papier, fototoestel, boog, mijter, mantel, kleedje.

Doelen

OD MUV0 Be 1.1 De kleuters kunnen visuele waarneming en beeldend geheugen versterken en vergroten door beeldelementen te herkennen.

⇒ *CONCREET: De kleuters bestuderen de houding van de beelden door goed naar de verschillende lichaamsdelen en de algemene lichaamsexpressie te kijken en door na te denken waarom dat beeld zo staat, om zo de houding correct te kunnen uitbeelden.*

OD MUV0 Dr 3.2 De kleuters kunnen zich inleven in personages en dingen uit de omgeving en deze uitbeelden.

⇒ *CONCREET: De kleuters leven zich in een standbeeld in door goed het standbeeld te beschouwen waardoor ze bewegen, praten, ... zoals het standbeeld volgens hen zou doen als het levend zou zijn.*

*Bewegen in een webconstructie van draden
zoals het kunstwerk uit het museum.
=> Werkdocument 5

Vorbereidingstijd +

Moeilijkheidsgraad + +

De leerkracht spant in een deel van de klas of in de turnzaal draden tussen kasten, stoelen, tafels, ... zodat het een groot web vormt. De leerkracht maakt de basis. Als de kleuters zelf nog meer touwen willen spannen, mogen ze dit doen.

Het web lijkt op het web dat we in het museum zelf hebben gemaakt. De kleuters moesten allemaal een deel van het touw vasthouden. Zo maakten we een web van draden tussen een kunstwerk (werkdocument 5).

Verloop:

1. Laat het kunstwerk uit werkdocument 5 zien aan de kleuters. Vraag hen wat ze daar moesten doen. Waarom moesten we dat web maken? De kleuters vertellen hoe ze deze activiteit ervaren hebben. Vraag aan de kleuters of ze zelf ooit al eens een web van touwen hebben gemaakt. Laat hen hierover vertellen.
2. Vervolgens kunnen ze hun ervaringen van zich af spelen door de opdrachten bij het spinnenweb uit te voeren. De leerkracht laat telkens een opdrachtkaart (zie werkdocument 5) zien. De kleuters voeren deze opdracht zo goed als ze kunnen uit.

3. Daarna kunnen ze aan elkaar opdrachten geven.

Benodigdheden

Veel wol, de foto van het kunstwerk en de opdrachtkaarten van werkdocument 5 afgedrukt.

Doel

OD MUVO Bew 4.3 De kleuters kunnen ervaren dat ze een persoonlijke stijl kunnen ontwikkelen.

⇒ *CONCREET: De kleuters drukken hun ervaringen over het kunstwerk - waartussen ze een web van draden moesten maken - uit door hun lichaam onder, over, tussen de draden te bewegen in een stijl die ze zelf tijdens het spel ontdekken en ontwikkelen.*

BEELDEND

*Beeldhouwwerk creëren met klei of gips.

Vorbereidingstijd ⊕ + +

Moeilijkheidsgraad ⊕ + +

De kleuters maken een kunstwerk dat in een beeldenpark kan komen te staan. De kleuters denken na over wat ze allemaal nodig hebben en hoe ze te werk gaan (stappenplan bedenken of tekenen). Jongere kleuters kunnen met klei aan de slag gaan. Oudere kleuters hebben misschien al nood aan een uitdaging. Met hen kan je gips gaan verkennen. Je moet als leerkracht ruimte laten voor hun intuïtie. Ze moeten luisteren naar hun handen en buik. Later kan de kleuter in de kring vertellen over zijn of haar creatie. De leerkracht kan de kunstwerken beschouwen of er kort enkele vragen over stellen; "Waarom heb je voor dat beeld gekozen? Waarom heb je het kunstwerk zo gemaakt? Wat wil je met dat kunstwerk zeggen?, ...".

Op de volgende pagina staat de techniek voor klei en gips uitgelegd.

Benodigdheden

- Jongere kleuters: klei, krantenpapier, water.
- Oudere kleuters: bolletje klei, ijzerdraad, tang, gipsverband, schaar, krantenpapier, water.

Doel

OD MUVO Be 1.4 De kleuters kunnen verschillende beeldende, technische middelen aanwenden en samen gebruiken om tot beeldend werk te komen.

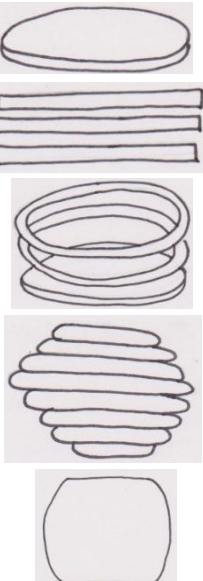
⇒ *CONCREET: De kleuters Leren (de mogelijkheden van) een nieuwe techniek kennen (met klei of gips) en gebruiken deze techniek om een beeldhouwwerk vanuit hun eigen ervaringen en gedachten te maken.*

Beeldhouwwerk uit klei

AANDACHTSPUNTEN VOORAF

- We kneden, knijpen, rollen, duwen de klei, zodat het stevig en soepel wordt. De lucht gaat er zo uit waardoor het minder snel breekt.
- We kloppen niet op de klei, omdat dit veel energie vraagt en weinig effect teweegbrengt.
- Werk niet te dun, want dan breekt het sneller.
- Werk op krantenpapier; dan blijft de klei niet aan de tafel plakken.
- Voeg indien nodig water toe.

TECHNIEK

-
- Maak kleine bolletjes.
 - Eén bolletje duw je plat; dit is de onderkant.
 - De andere bolletjes rol je uit met je platte handen.
 - Je plakt een rolletje op de platte bol.
 - De volgende rolletjes plak je steeds bovenop het vorige rolletje. Zo krijg je een potje.
 - Strijk je vorm glad zodat je geen gleuven meer ziet.
 - Nu kan je het vervormen zodat je een eigen kunstwerk creëert.
 - Laat het drogen.

Beeldhouwwerk uit gips

AANDACHTSPUNTEN VOORAF

- We kneden een bolletje klei totdat het stevig is. Dit is onze sokkel.
- De kleuters maken met enkele stukjes ijzerdraad een figuur; dier, persoon, ...
- Deze ijzerdraad zetten ze in de klei, zodat het stevig blijft staan. Dit is de basis van het beeldhouwwerk.

TECHNIEK

- De kleuters knippen het gipsverband in smalle stroken.
- De kleuters houden de strook 3 tellen in het water en wikkelen het om de ijzerdraad.
- Strijk het gipsverband glad.
- Blijf dit doen totdat je tevreden bent van het resultaat.
- Laat het drogen.

*Sokkel creëren om een kunstwerk op te plaatsen.

Vorbereidingstijd + +

Moeilijkheidsgraad + +

De kleuters maken een sokkel waar ze een kunstwerk op plaatsen dat ze die week gemaakt hebben. Deze activiteit moet dus op het einde van het thema aan bod komen. Afhankelijk van wat ze gemaakt hebben, kiezen ze een soort sokkel. Er zijn 4 mogelijkheden.

1. Het beschilderen van een stuk stof of een figuur naaien op het stuk stof. Op de stof zet de kleuter het kunstwerk.
2. Het versieren van een kartonnen doos. De eerste stap is dat de kleuters de doos helemaal schilderen in kleuren naar keuze. Als de doos droog is, tekenen de kleuters met een lijmstift figuren op de doos. Voordat de lijm droog is, strooien ze zout uit een bekertje over de lijmstrepen. Het overige zout schudden ze eraf. Om het als sokkel te gebruiken, vul je de doos best op zodat het niet inzakt.
3. Met waardevol kosteloos materiaal een constructie maken. De kleuters maken een sokkel met plastieken potjes, eierdozen, karton, enzovoort. Ze maken de materialen aan elkaar vast met lijm, touw of nietjes.
4. Voor de oudste kleuters kan je hout gebruiken. Geef hen een stuk hout, laat hen het hout afschuren en eventueel versieren met een dikke zwarte stift.

Op de sokkel komt ook de grappige, stoere, ... (artiesten)naam van de kleuter te staan en de titel van het kunstwerk. Dit doen ze met behulp van de leerkracht die de artiestennaam en de titel noteert. De kleuters schrijven of stempelen deze woorden dan over op de sokkel of op een kaartje dat bij de sokkel gezet wordt.

Benodigdheden

Potloden, papier, schaar, stempels, stempelinkt + afhankelijk van wat de kleuters kiezen:

1. Enkele stukken stof, kindvriendelijke naalden, draad, textielverf/-stiften.
2. Enkele kartonnen dozen, verf, penselen, potjes met water, schortjes, lijm, zout, bekertjes.
3. Waardevol kosteloos materiaal, lijm, touw, scharen, nietjesmachine.
4. Houten blokjes, schuurpapier, enkele dikke zwarte stiften.

Doel

OD MUVO Be 1.2 De kleuters kunnen materiaalgevoeligheid ontwikkelen door exploreren en experimenteren.

⇒ *CONCREET: De kleuters ontdekken de verschillende materialen door vanuit hun ervaringen een sokkel te maken volgens een onbekende techniek (stof beschilderen, naaien, zoutsporen maken, materialen aan elkaar bevestigen of tekenen op hout).*

REKENEN

*Meetkundige figuren benoemen + terugzoeken
in de klas.
=> Werkdocument 6

Vorbereidingstijd + +

Moeilijkheidsgraad

De leerkracht laat een aantal kinderen vertellen over het kunstwerk waar ze in mochten lopen en waar ze zichzelf in moesten verstoppen. Ze haalt ook de meetkundige figuren aan die in het kunstwerk verweven zaten; cirkel en vierkant. Ik neem de driehoek er ook bij, zodat de uitdaging groter is. Laat de kleuters de vormen maken met hun handen. De kleuters proberen zich de figuren te herinneren (eventueel met tips ter ondersteuning).

Verloop:

- 1) De kleuters benoemen de vormen en voeren er een kort gesprek over.
- 2) De kleuters krijgen een papier en tekenen hierop 3 cirkels, 3 vierkanten en 3 driehoeken (verschillende grootte). In werkdocument 6 staan sjablonen om zelfstandig de vormen te kunnen tekenen.

- 3) Daarna gaan de kleuters in de klas op zoek naar die figuren. Ze zoeken de pure vormen of maken vormassociaties (vormen herkennen in voorwerpen). Telkens als ze een vorm hebben gevonden, zetten ze een kruis in het zelfgetekende figuur.
- 4) Wanneer in elk figuur een kruis staat, mogen de kleuters de figuren uitknippen en aan elkaar kleven. Dit is een (onderdeel van een) kunstwerk voor het museum.

Benodigheden

Enkele witte papieren, enkele potloden, sjablonen van werkdocument 6 afgedrukt en uitgeknipt.

Doel

OD MUVO Be 1.1 De kleuters kunnen visuele waarneming en beeldend geheugen versterken en vergroten door beeldelementen te herkennen.

⇒ *CONCREET: De kleuters herkennen en ontdekken het beeldaspect vorm door een cirkel, driehoek en vierkant met hun vingers te vormen, deze vormen te tekenen en terug te zoeken in de klas (pure vorm en vormassociaties) en deze vormen uit te knippen.*

***Ruimte beleving:** foto's maken van een kunstwerk in de klas vanuit verschillende standpunten + deze standpunten terugvinden aan de hand van de afgedrukte foto's.

Vorbereidingstijd

Moeilijkheidsgraad

De leerkracht zoekt een voldoende groot kunstwerk in 3D en zet het ergens in de klas op een sokkel. Vooraf fotografeert ze het kunstwerk vanuit verschillende standpunten (voorkant, achterkant, zijkant, ...) en drukt deze foto's af. Deze activiteit kan best alleen of per twee gedaan worden, zodat de kleuters voldoende inbreng hebben. De kleuters bekijken de foto's en leggen deze op de plaats waar de foto is genomen; ze zoeken naar het juiste standpunt. Als ze klaar zijn, controleert de leerkracht. Om af te sluiten kan de leerkracht nog enkele foto's van standbeelden uit het museum (zie werkdocumenten) laten zien aan de kinderen en deze bespreken; "Waar stond de fotograaf toen hij de foto trok?". Hierbij herhaalt de leerkracht nog eens de begrippen: voorkant, achterkant, zijkant, enzovoort.

Benodigdheden

3D kunstwerk, foto's van dat kunstwerk in verschillende perspectieven (afgedrukt), fototoestel, 3 foto's van beelden uit het museum (uit de werkdocumenten) afgedrukt.

Doel

OD WIS RU 3.2 De kleuters kunnen vanuit verschillende gezichtspunten die ze zelf concreet innemen, verwoorden hoe eenzelfde voorwerp er telkens anders uitziet.

⇒ *CONCREET: De kleuters bekijken aandachtig de foto's van het kunstwerk - dat vanuit verschillende standpunten getrokken is - en plaatsen de foto's rond het kunstwerk op de plaats waar de foto is genomen, terwijl ze hierbij uitleg geven over de verschillende standpunten.*

TAAL

*Verhaal vertellen aan de hand van
vertelstenen.

Vorbereidingstijd

Moeilijkheidsgraad

De leerkracht schildert op voorhand 9 voorwerpen op stenen (zie benodigdheden). Dit zijn de vertelstenen. Deze activiteit kan best met maximum 2 kleuters gedaan worden, zodat alle kleuters voldoende verwoordingskansen krijgen. De stenen worden in een zak gestoken, zodat de kleuters op voorhand niet zien wat er op de stenen staat. In de zak steekt de leerkracht ook 4 extra materialen, namelijk een stuk klei, een houten blokje, een steen en een stuk touw. Deze extra voorwerpen brengen meer detail in het verhaal en benadrukken de texturen van de beelden uit het museum. De vertelsteen van de bij is het beginpunt. Die laat de leerkracht aan het begin zien. Nu legt de leerkracht de bedoeling van de activiteit uit. De kleuters mogen een nieuw avontuur verzinnen dat de bij Muzzzé meemaakt in het Middelheimmuseum. Ze moeten zich inleven in de bij Muzzzé. Telkens als de inspiratie op is, trekt een kleuter een volgende steen uit de zak. Wat er op de steen staat, kunnen de kleuters verwerken in hun verhaal. De leerkracht kan het verzonden verhaal opschrijven en later voorlezen aan de andere kleuters.

Benodigdheden

9 beschilderde stenen: bij/hond/heks/pijl en boog/mijter/web/boot/ijsbeer/brug, stuk klei, houten blokje, steen, touw, zak om de voorwerpen in te doen.

Doel

OD NED Sp 2.10 De kleuters kunnen zich inleven in duidelijk herkenbare rollen en situaties en vanuit eigen verbeelding/beleving hierop inspelen.

⇒ *CONCREET: De kleuters leven zich in het personage van de bij Muzzzé in (door de ervaringen over hem op te wekken) en verzinnen vanuit hun verbeelding en aan de hand van de vertelstenen een nieuw avontuur dat de bij meemaakt in het Middelheimmuseum.*

***Kamishibai verhaal: zelf verhaal ontwerpen met (foto's van) kunstwerken uit het museum.**

Vorbereidingstijd +

Moeilijkheidsgraad +

De leerkracht drukt enkele willekeurige kunstwerken (uit de werkdocumenten) af op A3-papier en plaatst deze in de kamishibai (verteltheater). Deze activiteit kan best met kleine groepjes gedaan worden, zodat alle kleuters voldoende verwoordingskansen krijgen. De leerkracht creëert een geheimzinnige sfeer rond het theater, zodat de activiteit iets speciaal en uniek is voor de kleuters. Wanneer de kamishibai open gaat, komen er allemaal verhalen vrij. De kleuters bekijken de verschillende beelden en bedenken er verhalen bij; "Wat zou er met die figuren gebeuren?", "Wie komen ze tegen tijdens hun avontuur?", De leerkracht ondersteunt de kleuters bij het maken van een samenhangend verhaal. Ze kunnen kiezen of ze één beeld bespreken of de verschillende beelden integreren in één verhaal. Bij het maken van een verhaal benadrukt de leerkracht het materiaal, de sokkel en de techniek van het getoonde kunstwerk. Zo is er een duidelijkere link met het museum. Ook beschouwen ze de eigenschappen gedetailleerder (stadium 4 van beschouwen; streefdoel) door er vragen over te stellen; aan elkaar en aan de leerkracht. De leerkracht ondersteunt hierbij.

Benodigdheden

Kamishibai, enkele kunstwerken uit de werkdocumenten afgedrukt op A3-papier.

Doelen

OD MUVO Be 1.1 De kleuters kunnen visuele waarneming en beeldend geheugen versterken en vergroten door beeldelementen te herkennen.

⇒ *CONCREET: De kleuters bekijken de kunstwerken aandachtig door erover te praten met anderen, om zo het gehele kunstwerk in zich op te nemen en van daaruit een verhaal te maken.*

OD NED Sp 2.10 De kleuters kunnen zich inleven in duidelijk herkenbare rollen en situaties en vanuit eigen verbeelding/beleving hierop inspelen.

⇒ *CONCREET: De kleuters leven zich in de kunstwerken of personages van het Middelheimmuseum in en bedenken vanuit hun fantasie een nieuw verhaal, met de prenten van het museum als leidraad.*

SAMEN

***Herinneringstafel** opbouwen met materialen die doen denken aan het museumbezoek.

Vorbereidingstijd + +

Moeilijkheidsgraad + + +

Dit is de moeilijkste opdracht. De leerkracht heeft bij deze activiteit vooral een ondersteunende en sturende functie. Bij deze activiteit ligt de nadruk op de groep. De activiteit doe je best met ongeveer 4 kleuters.

- 1) De kleuters moeten eerst overleggen welke materialen ze gaan verzamelen en de taken verdelen.
- 2) De kleuters gaan in hun functie aan de slag.
 - **Baas of directeur van het museum*: hij of zij heeft de verantwoordelijkheid over de groep; de baas houdt zich bezig met de vragen en zorgen van de anderen.
 - **Curator*: hij of zij heeft de verantwoordelijkheid over de presentatie van de werken; hij of zij houdt het visuele geheel van de tafel in het oog.
 - **Verzamelaar(s)*: zij verzamelen herinneringen aan het museum en brengen deze naar de curator.
- 3) Als de tafel is ingericht, kunnen ze de andere kleuters uitnodigen om een kijkje te komen nemen terwijl de baas uitleg geeft bij de verschillende voorwerpen.

Benodigdheden

Tafel, materialen die de kinderen zelf verzamelen.

Doel

OD MUVO Be 1.5 De kleuters kunnen impressies uiten in een persoonlijke, authentieke creatie en plezier scheppen in het zoeken en vinden.

⇒ *CONCREET: De kleuters werken samen om via hun eigen beeldtaal een tafel op te bouwen waar alle kleuters herinneringen aan en ervaringen over het museum kunnen terugvinden.*

***Groepsschilderij** maken van ervaringen over het museumbezoek: rond de tafel stappen, bij het woord 'standbeeld' stoppen en op die plaats verder schilderen.

Vorbereidingstijd $\boxed{+}$ + +

Moeilijkheidsgraad $\boxed{+}$ + +

De leerkracht legt een groot wit papier op de tafel en zet de stoelen aan de kant. Maximum 4 kleuters stappen rond de tafel. Wanneer de leerkracht 'standbeeld' zegt, staan ze stil en schilderen iets dat hen doet denken aan het Middelheimmuseum. Ze hebben allemaal een schilderspalet en een penseel in hun handen. Zo kunnen ze steeds meteen aan de slag.

Na een bepaalde tijd (10 seconden tot 1 minuut; afhankelijk van de leeftijd) stappen de kleuters verder. Zo maken de kleuters een groepsschilderij van hun ervaringen over het museum. Ze kiezen zelf wanneer het schilderij klaar is.

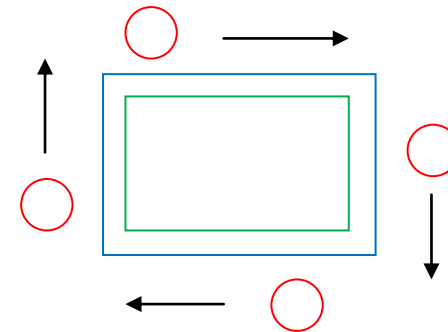
Vragen om de ervaringen van jongere kleuters beter op te roepen:

- Wat deden we eerst in het museum? Wat vond je daar leuk aan?
- Wat vond je het leukste van allemaal in het museum? Als je dat zou moeten schilderen, hoe zou je dat dan doen?
- Kleuter X moet nog het meeste aan kunstwerk ... denken. Welke kleuren had dat kunstwerk? Wat was de vorm van dat kunstwerk?
- ...

Benodigheden

Groot wit papier op de tafel, 4 schildersschorten, 4 penselen, 4 schilderspaletten met verf op.

Organisatieschets

Kleuters met
schilderspalet en
penseel

Tafel

Groot wit papier

Richting dat de
kleuters stappen

Doel

OD MUVO Att 6.3 De kleuters kunnen vertrouwen op hun expressiemogelijkheden en durven hun eigen expressiestijl tonen.

⇒ *CONCREET: De kleuters roepen hun herinneringen aan en ervaringen over het museum op door erover te praten en geven deze ervaringen via hun eigen beeldtaal weer in het groepsschilderij.*

ZELF

***Filosoferen:** “Wat zou er gebeuren als je een standbeeld was?”, “Wat zou er gebeuren als een standbeeld tot leven kwam?”, ...

Vorbereidingstijd + +

Moeilijkheidsgraad + + +

In een kleine groep kan je filosoferen. De leerkracht stelt een filosofische vraag (zie hieronder). De kinderen luisteren naar elkaar en stellen aan elkaar vragen. Wanneer de leerkracht merkt dat de kleuters weinig inhoud aan de vraag geven, vraagt ze door of stuurt ze bij. Als de kleuters willen, mogen ze na de filosofieersessie met vette potloden een tekening maken op zwart papier. Ze tekenen waarover ze gefilosofeerd hebben.

Beleving als standbeeld: *Wat zou er gebeuren als je een standbeeld was?*

Welk standbeeld uit het Middelheimmuseum zou je graag zijn? Waarom?

Zou je het leuk vinden om een standbeeld te zijn? Waarom wel/niet?

Zou je dan ook vrienden hebben?

Beleving als toeschouwer: *Wat zou er gebeuren als een standbeeld tot leven kwam?*

Hoe zou het standbeeld bewegen? Kan je dat eens voordoen?

Zou je van het standbeeld weglopen? Waarom wel/niet?

Wat zou het standbeeld een hele dag doen?

Als je een nacht opgesloten zou zitten in het Middelheimmuseum, wat zou je dan allemaal doen?

Zou je bepaalde kunstwerken bekijken/beklimmen/betasten/...?

Zou je bang zijn? Waarom wel/niet?

Waar zou je slapen?

Hoe lang zou een standbeeld leven?

Zouden standbeelden even oud worden als mensen, of jonger/ouder? Hoe weet je dat?

Zouden alle standbeelden even oud worden?

Waarom wel/niet?

Als je een standbeeld goed verzorgt, zou het dan langer leven?

Benodigheden

Enkele zwarte papieren, enkele vette kleurpotloden.

Doel

OD NED Sp 2.6 De kleuters kunnen in concrete situaties antwoorden op gerichte vragen in verband met betekenis, inhoud, bedoeling, mening.

⇒ **CONCREET:** De kleuters filosoferen door middel van het geven van een duidelijk uitleg over wat er zou gebeuren als je een standbeeld was, over wat er zou gebeuren als een standbeeld tot leven kwam, enzovoort.

***Gevoelens koppelen aan kunstwerken uit het museum: foto's uit de werkdocumenten verspreiden in de klas en aan de leerkracht vertellen wat je erbij voelt.**

Vorbereidingstijd + +

Moeilijkheidsgraad + +

De leerkracht drukt enkele foto's van kunstwerken (zie werkdocumenten) af en hangt ze verspreid in de klas. Zorg ervoor dat je bij jongere kleuters kunstwerken kiest die 'gemakkelijker' bepaalde gevoelens kunnen opwekken. Zo kan de kleuter focussen op het verwoorden en verklaren van het gevoel. De leerkracht geeft de opdracht om een kunstwerk te zoeken waar ze blij, boos, bang, verdrietig van worden. De leerkracht (of kleuter) tekent dit gevoel in de vorm van een smiley op een briefje. De kleuters plakken het briefje bij een kunstwerk waarbij het gevoel volgens hen past. Daarna kan je in de kring bespreken hoe een bepaald kunstwerk verschillende gevoelens kan opwekken. Bij oudere kleuters kan je de gevoelens genuanceerder stellen, zodat ze moeten zoeken naar een kunstwerk waarbij ze zich bijvoorbeeld ongerust, bezorgd, teleurgesteld, woedend, beklemd, ongelukkig, nerveus, jaloers, eenzaam, verveeld voelen.

Om het concreter te maken voor de kleuters kan je bij de foto's van de kunstwerken ook echte materialen plaatsen die de textuur van het kunstwerk weergeven. Op deze manier 'voelen' de kleuters met hun handen en met hun hart. De leerkracht probeert de link tussen het tactiele en het emotionele te verwoorden.

*Drie staanden: ruw: bv. schuurpapier

*Ijsbeer: korrelig: bv. doosje met zand in

*Two reclining figures on a Calder base: glad: bv. knikker

Benodigheden

Enkele foto's van kunstwerken afgedrukt (werkdocumenten), enkele briefjes en plakband, schuurpapier, zand, knikker.

Doel

OD MUVO Dr 3.1 De kleuters kunnen eigen ervaringen, gedachten, gevoelens verwoorden.

⇒ *CONCREET: De kleuters bekijken aandachtig en met oog voor detail de kunstwerken om te verwoorden welke gevoelens de verschillende kunstwerken bij hen opwekken en verklaren hun gevoel, dat al dan niet samenhangt met een beeldaspect, techniek, materiaal dat gebruikt wordt in het kunstwerk.*

MUZIEK

***Geluidsmobiel** maken.

=> Werkdocument 7.

Vorbereidingstijd + +

Moeilijkheidsgraad + + +

De kleuters ontdekten in het Middelheimmuseum hoe de wind soms door de bomen waait en geluiden maakt. De kleuters proberen met deze activiteit dezelfde ervaring na te maken.

Verloop:

1. De kleuters verzamelen tijdens de speeltijd of tijdens de rondleiding in het museum zoveel mogelijk takken.
2. De kleuters kunnen individueel of in groep aan de slag, naargelang het aantal takken ze vonden. Hoe meer takken ze hebben, hoe meer ze individueel kunnen werken.
3. Ze nemen één stevige tak. Deze dient als horizontale basis. Hier maken ze in het midden en stevig touw aan vast om de mobiel te kunnen ophangen.
4. Op dezelfde manier maken ze enkele dunnere touwen vast aan de basistak.
5. Aan deze dunnere touwen hangen ze verticaal dunnere of kleinere takken.
6. Telkens als ze een tak hebben bevestigd, kunnen ze buiten gaan testen of de takken tegen elkaar komen en geluid maken. Als dit niet of weinig het geval is, moeten ze nog meer takken aan de mobiel hangen.

7. Ze beschrijven de geluiden; stil, luid, geen geluid (stilte), af en toe geluid, ...
8. Om de mobiel te versieren, kunnen ze nog pijpenragers rond de takken draaien (net zoals bij de toverstok die ze maakten in het atelier tijdens het museumbezoek).
Let op! De pijpenragers kunnen ervoor zorgen dat het geluid van de botsende takken minder sterk is.

Benodigheden

Verzamelde takken, dun en dik touw, scharen, enkele pijpenragers, stappenplan 'schorren' uit werkdocument 7.

Doel

OD MUVO Mu 2.5 De kleuters kunnen met plezier een toenemend vermogen tot experimenteren en improviseren ontwikkelen met klank.

⇒ *CONCREET: De kleuters genieten ervan om te ontdekken welke geluiden de takken maken als ze tegen elkaar botsen door een geluidsmobiel van takken te maken en deze steeds verder uit te bouwen totdat de takken in de wind bewegen en geluiden maken.*

***Geluiden koppelen aan kunstwerken uit het museum.**

=> Werkdocument 8

Vorbereidingstijd + +

Moeilijkheidsgraad + +

Om te zorgen voor een individuele opvolging, kan je deze activiteit best met 2 kleuters doen. De leerkracht zet één voor één geluidfragmenten op via een site op het internet. De kleuters moeten deze muziekfragmenten beluisteren en er een kunstwerk bij plaatsen. Ze verantwoorden ook hun keuze. De foto's van de kunstwerken die ze moeten linken, staan in werkdocument 8. De muziekfragmenten die de leerkracht moet opzoeken zijn: kerkelijke muziek (de kardinaal), hondengeluiden (de hond), vogelgeluiden (Archaeopterix Lithografica), zeegeluiden (Misconceivable), beergeluiden (de ijsbeer), en enge geluiden (dialoog). Als de kleuters een geluid bij een ander kunstwerk plaatsen en hier een goede verantwoording voor geven, is dit ook goed.

Voorbeeldfragmenten via de website
<http://www.findsounds.com/> via de zoekbalk:

1. "Church" (nummer 1): kerkelijke muziek
2. "Dog" (nummer 3): hondengeluiden
3. "Birds" (nummer 5): vogelgeluiden
4. "Boat" (nummer 2): zeegeluiden
5. "Bear" (nummer 1): beergeluiden
6. "Ghost" (nummer 7): enge geluiden

Op deze activiteit kan de leerkracht voortbouwen. Nu laat de leerkracht abstracte geluiden horen waar alle kleuters iets anders bij voelen of denken. De kleuters gaan bij een kunstwerk (uit werkdocument 8) staan waar hun gevoel of gedachte het meest bij aansluit. De leerkracht doet ook mee en gaat er als laatste bij staan (zodat de kleuters de leerkracht niet nadoen). De kleuters verantwoorden ook hier hun keuze.

Voorbeeldfragmenten via de site

<http://www.findsounds.com/> via de zoekbalk:
"Moves" (nummer 2), "Food" (nummer 3), "Stairs", (nummer 1), "Computer" (nummer 10), "Plane" (nummer 1), "Paper" (nummer 3), ...

Benodigdheden

Internet op computer of tabblad met de juiste site en de juiste fragmenten, de foto's van werkdocument 8 afgedrukt.

Doel

OD MUVO Mu 2.3 De kleuters kunnen functie en sfeer van beluisterde muziek of liedje ervaren en herkennen.

⇒ *CONCREET: De kleuters koppelen kunstwerken aan een muziekfragment, op basis van de uitdrukking (functie en sfeer) van de muziek.*

NATUUR

*Met natuurmaterialen een pad maken:
geïnspireerd op de brug uit het museum.
=> Werkdocument 7

Vorbereidingstijd + +

Moeilijkheidsgraad + + +

Deze activiteit vindt buiten plaats, bijvoorbeeld in de tuin van de school of in een bos. Alle kleuters kunnen meehelpen. Voor de activiteit kan in een kringgesprek de brug aan bod komen die de kleuters in het museum moesten oversteken. Ze vertellen hun ervaringen hierbij. Daarna denken ze na over het materiaal waaruit de brug gemaakt is en over de techniek die de kunstenaar heeft toegepast. Het is belangrijk dat het pad dezelfde ervaring biedt als de brug in het museum, dus met 'ribbels' zodat de kleuters met hun voeten deze gekke structuur kunnen voelen. Ook overleggen ze op voorhand hoe ze het pad gaan maken. De leerkracht kan het stappenplan uittekenen en meenemen naar het bos. In het bos verdeelt de leerkracht de taken; takken zoeken, coördinatie, sjorren, stappenplan controleren, ... Als de brug klaar is, mag elke kleuter over het pad stappen. Eventueel kunnen ze andere klassen uitnodigen om ook over het pad te komen wandelen. De kleuters kunnen met of zonder schoenen over het pad lopen (als er geen risico is op insectenbeten of splinters).

Benodigheden

Natuurmaterialen die te vinden zijn in een bos en soms in een schooltuin, eventueel enkele sjortouwen.

!In werkdocument 7 staat een techniek om te knopen en een techniek om te sjorren gevisualiseerd.

Doel

OD MUVO Be 1.4 De kleuters kunnen verschillende beeldende, technische middelen aanwenden en samen gebruiken om tot beeldend werk te komen.

⇒ *CONCREET: De kleuters drukken hun ervaringen over de brug met de stekelige structuur uit door deze structuur met specifieke materialen en technieken in de natuur na te maken.*

***Land art:** de kleuters maken met natuurmaterialen een kunstwerk in de natuur.

Vorbereidingstijd ☒ + +

Moeilijkheidsgraad ☒ + +

Deze activiteit kan samen met het bezoek aan het bos (vorige activiteit) gebeuren.

Verloop:

- 1) De leerkracht kan in de klas enkele voorbeelden van 'land art' laten zien (internet, foto, ...). Zo hebben de kleuters een idee van de bedoeling en kunnen ze inspiratie opdoen.
- 2) De kleuters denken in de klas of in het bos na over welk soort kunstwerk ze willen maken. Willen ze een kunstwerk uit het Middelheimmuseum namaken, of willen ze een nieuw kunstwerk maken? Ze denken na over wat ze gaan maken en over de materialen die ze daarvoor nodig hebben.
- 3) De kleuters gaan in het bos op zoek naar de materialen en verzamelen deze op een centraal punt.
- 4) De kleuters maken alleen of in groep het kunstwerk dat ze op voorhand bedacht hadden. Om tot een kunstwerk te komen, ontdekken ze spontaan verschillen in de natuur op het vlak van kleur, textuur en eventueel geur.

Benodigdheden

Foto's van land art (op internet of zelf afgedrukt), materialen die te vinden zijn in de natuur.

!Geschikte kunstenaars: Christo, Andy Goldsworthy, Michael Heizer, Robert Smithson.

Doel

OD WO Na 1.1 De kleuters kunnen verschillen onderscheiden in geur, kleur en voelen.

⇒ *CONCREET: De kleuters ontdekken verschillen tussen bladeren, bloemen, takken en andere natuurmaterialen op het vlak van kleur, geur, vorm en voelen, en gebruiken deze gelijkenissen of verschillen om een kunstwerk in de natuur te maken.*

AFSLUITEN THEMA

Om het thema af te sluiten bouwen we een buitenmuseum (link met het Middelheimmuseum). Doorheen de week hebben de kleuters kunstwerken gemaakt (schilderijen, standbeelden, bouwwerken uit houten blokken, ...). Deze kunstwerken stellen we buiten op. Kunstwerken die we niet naar buiten kunnen verplaatsen, vervang je door er foto's van te trekken en deze foto's tentoon te stellen.

Indien mogelijk komen de ouders op bezoek in het museum. Dit is voor de kleuters een extra motivatie om deel te nemen aan de verwerkingsactiviteiten.

Mevrouw José is suppoost in het buitenmuseum. Ze zit op een stoel en bewaakt de kunstwerken. Na de tentoonstelling in het museum bedankt ze de kleuters dat ze suppoost mocht zijn. Daarna gaat ze gelukkig op zoek naar haar goede vriend Muzzzé in het Middelheimmuseum.

De kleuters hebben voor, tijdens en na de tentoonstelling enkele taken:

- Suppoost spelen: naamkaartje van de suppoost maken en opspelden, de kunstwerken bewaken
- Gids spelen: de makers van de kunstwerken staan bij hun kunstwerk en geven er meer uitleg over
- Opbouw en afbraak van het museum: kunstwerken naar buiten/binnen dragen, kunstwerken opstellen in het buitenmuseum, titelplaatjes bij de juiste kunstwerken plaatsen, ...
- Nummeren van de kunstwerken: nummers naschrijven, uitknippen en opkleven bij de kunstwerken
- Levend standbeeld spelen: kleuters zonder kunstwerk kunnen een levend kunstwerk spelen (individueel of in groep)
- Curator: zegt waar alle kunstwerken geplaatst moeten worden; in overeenstemming met de omgeving/natuur
- Directeur: beantwoordt de vragen van de andere kleuters (in samenwerking met de leerkracht)

ONTWIKKELINGSDOELEN

MUZISCHE VORMING

BEELD	MUZIEK	DRAMA
<p>-De kleuters kunnen visuele waarneming en beeldend geheugen versterken en vergroten door beeldelementen te herkennen.</p> <p>-De kleuters kunnen materiaalgevoeligheid ontwikkelen door exploreren en experimenteren.</p> <p>-De kleuters kunnen kleur, lijn, vlak, ritme, vorm en versiering onderscheiden en de ontdekking van beeldelementen verwoorden.</p> <p>-De kleuters kunnen verschillende beeldende, technische middelen aanwenden en samen gebruiken om tot beeldend werk te komen.</p> <p>-De kleuters kunnen impressies uiten in een persoonlijke, authentieke creatie en plezier scheppen in het zoeken en vinden.</p>	<p>-De kleuters kunnen klanken, geluiden, stilte en stemmingen in beluisterde muziek ervaren en herkennen.</p> <p>-De kleuters kunnen ritme in beluisterde muziek en liedjes ervaren, herkennen en nabootsen.</p> <p>-De kleuters kunnen signalen, functie en sfeer van beluisterde muziek of liedje ervaren en herkennen, en alleen of in groep reproduceren.</p> <p>-De kleuters kunnen een toenemende stembeheersing ontwikkelen.</p> <p>-De kleuters kunnen met plezier een toenemend vermogen tot experimenteren en improviseren ontwikkelen met klank, stem of instrument.</p>	<p>-De kleuters kunnen eigen belevenissen, ervaringen, gedachten, gevoelens, handelingen verwoorden.</p> <p>-De kleuters kunnen zich inleven in personages en dingen uit de omgeving en deze uitbeelden.</p> <p>-De kleuters kunnen met een creatief stem- en taalgebruik expressief reageren en belevenissen uitbeelden.</p> <p>-De kleuters kunnen ervaren dat de juiste verhouding tussen woord en beweging de expressie kan vergroten.</p> <p>-De kleuters kunnen genieten van een gevarieerd aanbod van hedendaagse en klassieke kinderliteratuur en voor hen bestemde culturele activiteiten.</p>

BEWEGING	MEDIA	ATTITUDES
<p>-De kleuters kunnen spontaan meebewegen op muziek.</p> <p>-De kleuters kunnen meedoen met bewegingen die tijdens het vertellen van een verhaal aan bod komen, en belangstelling tonen om het bewegingsinspirerend gegeven nauwkeurig te observeren en na te bootsen.</p> <p>-De kleuters kunnen ervaren dat ze een persoonlijke stijl kunnen ontwikkelen.</p> <p>-De kleuters kunnen waargenomen klanken omzetten in beweging.</p> <p>-De kleuters kunnen de eigen dansexpressie verwoorden.</p> <p>-De kleuters kunnen genieten van en belangstellend kijken naar een gevarieerd aanbod van lichaamsexpressie van kinderen en volwassenen.</p>	<p>-De kleuters kunnen alert omgaan met voor hen bestemde audiovisuele boodschappen.</p> <p>-De kleuters kunnen vaststellen dat klanken, beelden en bewegingen elkaar wederzijds beïnvloeden.</p> <p>-De kleuters kunnen de volgorde van een reeks van voorwerpen, prenten, beelden, klanken en geluiden vaststellen, veranderen, schikken, herschikken en er een nieuw verhaal rond vertellen.</p> <p>-De kleuters kunnen bewuster luisteren en kijken naar de hoeveelheden geluiden en klanken en zeer eenvoudige audiovisuele boodschappen.</p>	<p>-De kleuters kunnen openstaan voor nieuwe dingen uit hun omgeving.</p> <p>-De kleuters kunnen ervan genieten bezig te zijn met de dingen die hen omringen om hun expressiemogelijkheden te ontdekken.</p> <p>-De kleuters kunnen vertrouwen op hun expressiemogelijkheden en durven hun eigen expressiestijl tonen.</p> <p>-De kleuters kunnen respect betonen voor uitingen van leeftijdgenoten, behorend tot de eigen en de andere culturen.</p> <p>-De kleuters kunnen genieten van de fantasie, de originaliteit, de creativiteit en de zelfexpressie in 'kunstwerken'.</p>

HOEKVERRIJKINGEN

Huishoek

Standbeeld, afbeeldingen beeldhouwwerken, sokkels (dozen) voor poppen die als kunstwerk dienen, grote lakens die kleuters over zichzelf kunnen hangen om een standbeeld te worden

Beeldhoek: atelier van een beeldhouwer (steeds open laten!)

Gereedschap (hamer, beitels), schort, stenen, houten blokken, klei, gips, beeldrijke omgeving, ...

⇒ Indien mogelijk kan je dit ook buiten laten doorgaan; kappen in gips of isolatiemateriaal maakt veel stof.

Bouwhoek

Kunstwerken (na)bouwen met blokken/piepschuim/...: torens van Brâncuși als inspiratie laten nabouwen met yoghurtpotten, ...

Doeken aanbieden om rond materialen te wikkelen (zoals Christo).

Zithoek

Een toontafel voorzien waar de kinderen hun verzamelingen/kunstwerken kunnen tentoonstellen

⇒ Voorzie voldoende 'sokkels' of houten bakjes om eenvoudig iets te presenteren.

Zandtafel

Kunstwerken natekenen in het zand, met nat zand een beeldhouwwerk maken

Winkel

(Zelfgemaakte) kunstwerken verkopen, toegangstickets voor het museum verkopen, (post)kaarten laten tekenen/schilderen van bekende beeldhouwwerken om te verkopen

Bewegingshoek: dansatelier

Dansje verzinnen geïnspireerd op een beeldhouwwerk (bv. op 'het zotte geweld'): "Wat zou er vooraf gebeurd zijn zodat die persoon op deze manier bewoog?"

Schrijfhoek

Woorden rond kunst/museum/kunstenaar nastempelen, naamkaart suppoost maken om zelf suppoost te spelen (zie werkdocument 9), titel kunstwerk stempelen, affiche opening museum maken

Boekenhoek

Boeken over kunst/museum/kunstenaar, ...

- ~ Kunst voor kinderen (Lannoo)
- ~ Kobe maakt een museum (De vier windstreken)
- ~ De draad van Alexander Calder (Sieb Posthuma)
- ~ De koningin die niet kon kiezen (Annemarie van Haeringen)

EXTRA ACTIVITEITEN

*Met tandenstokers en piepschuim een kunstwerk uit het museum namaken.
*Sorteeropdracht naar aanleiding van het kunstwerk 'ijsbeer' en de verwerking tijdens de rondleiding: materialen door de mens gemaakt verzamelen in een doos, materialen door de natuur gemaakt verzamelen in een andere doos.
*Kader in de 'tuin' van de klas zetten zoals het kunstwerk uit het museum (zie werkdocument 10): tekenen of schilderen wat ze door de kader zien.
*Grondplan tekenen van de klas/speelplaats met de opstelling van de kunstwerken erop aangeduid.
*Tikkertje standbeeld: wanneer je getikt bent, verander je in een standbeeld naar keuze.
*Kringgesprek 'Wanneer ben je een kunstenaar?'.
*Met een zwart stiftje een tekening uit één lijn maken; hand niet opheffen (zoals Calder en Dubuffet).
*Beeld inpakken: fantaseren over wat er ingepakt is, later eventueel zelf beelden inpakken (zoals Christo).
*Associatiespel: soort kunstenaar koppelen aan het specifieke gebruiksvoorwerp van die kunstenaar.
*Ontdek- en oefentafel rond het materiaal 'steen'.
*In elke hoek van de klas een foto van een standbeeld: wanneer de muziek stopt lopen de kinderen naar een hoek en doen het standbeeld na.
*Namen bedenken voor de gemaakte kunstwerken en later bespreken waarom die naam gekozen is, ...
*Verschillende kunstobjecten meten door te turven en te vergelijken met elkaar.

*Gust de toverbarbaar (kinderen verbeteren met 'tovenaar'): "Als ik zou kunnen toveren, dan tover ik stille/luide/snelle/trage/... muziek". De kinderen voeren de opdrachten uit met een instrument naar keuze.
*Logiblokken met de vormen uit de kernopdracht (vierkant, driehoek en cirkel) sorteren op vorm, kleur, dikte en grootte. Daarna verschillende vormen samenbrengen om een nieuw beeld te maken (zoals een tangram).
*Media: stop motion filmpje maken van een kunstwerk (bv. van klei) dat stilaan wordt opgebouwd.
*Foto's van 6 standbeelden uit de werkdocumenten steek je in een grote dobbelsteen: dobbelen, uitbeelden van het standbeeld dat bovenaan ligt, de anderen doen het na of zetten zich als het spiegelbeeld van het standbeeld.
*Voelmaterialen van een kunstenaar in een doos: de kinderen raden de voorwerpen door te voelen. Ideeën: penseel, (versleten) fototoestel, hout, textiel, bijtel, hamer, schuurpapier, ...
*Waarneming rond materialen die een kunstenaar nodig heeft om een beeldhouwwerk te maken.
*Schimmenspel met de verschillende beelden uit het museum en een verhaal naar keuze.
*Indien mogelijk in de omgeving van de school op zoek gaan naar standbeelden en deze beschouwen, ...
*Frotteren met wasco en een ondergrond naar keuze en er een kunstige vorm uit knippen.
*Media: filmpjes en liedjes laten zien op de computer over (beeldhouw)kunst.

WOORDENSCHAT

Zelfstandige naamwoorden

De kunst
Het kunstwerk
De kunstenaar
Het (buiten)museum
De tentoonstelling
De beeldhouwer
De beeldhouwkunst
Het standbeeld
De suppoost
De gids
De plattegrond
De museumvinger
De hamer
De beitel
De artiestennaam
De inkomkaart
De fantasie
De sokkel
De titel

Werkwoorden

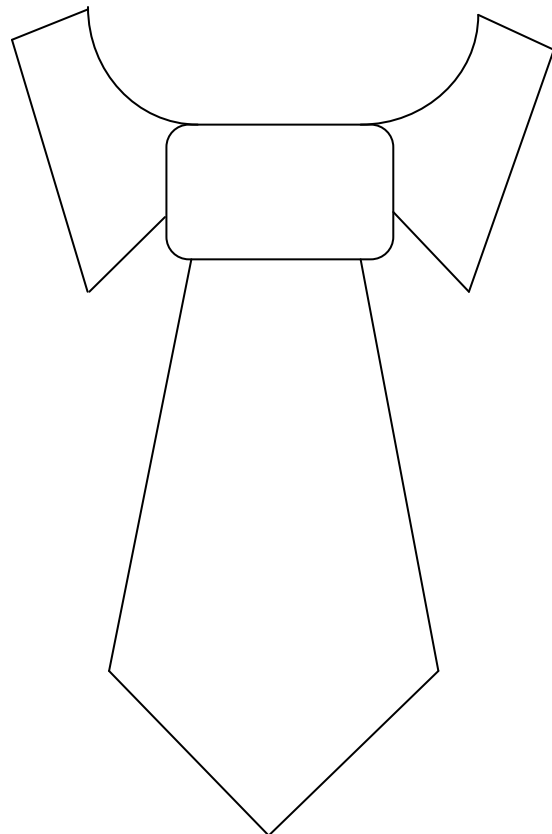
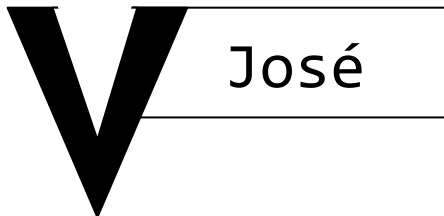
Bedenken
Ontwerpen
Samenwerken
Zoeken
Bekijken
Verzamelen
Aanraken
Knippen
Betalen
Rondleiden
Beeldhouwen

Bijvoeglijke naamwoorden

Beroemd
Bekend
Vrolijk/Droevig
Licht/Donker
Nat/Droog
Groot/Klein
Ruimtelijk
Prachtig
Brons
Klei
Steen
Gips
Hout

Werkdocumenten

Werkdocument 1. Warm maken voor het bezoek aan het Middelheimmuseum: kledij voor suppoost José.

Werkdocument 2. Aanbrengen begrippen op een speelse manier.

Legende kleurendobbelsteen 1

Rood = ruimte

Groen = verzameling

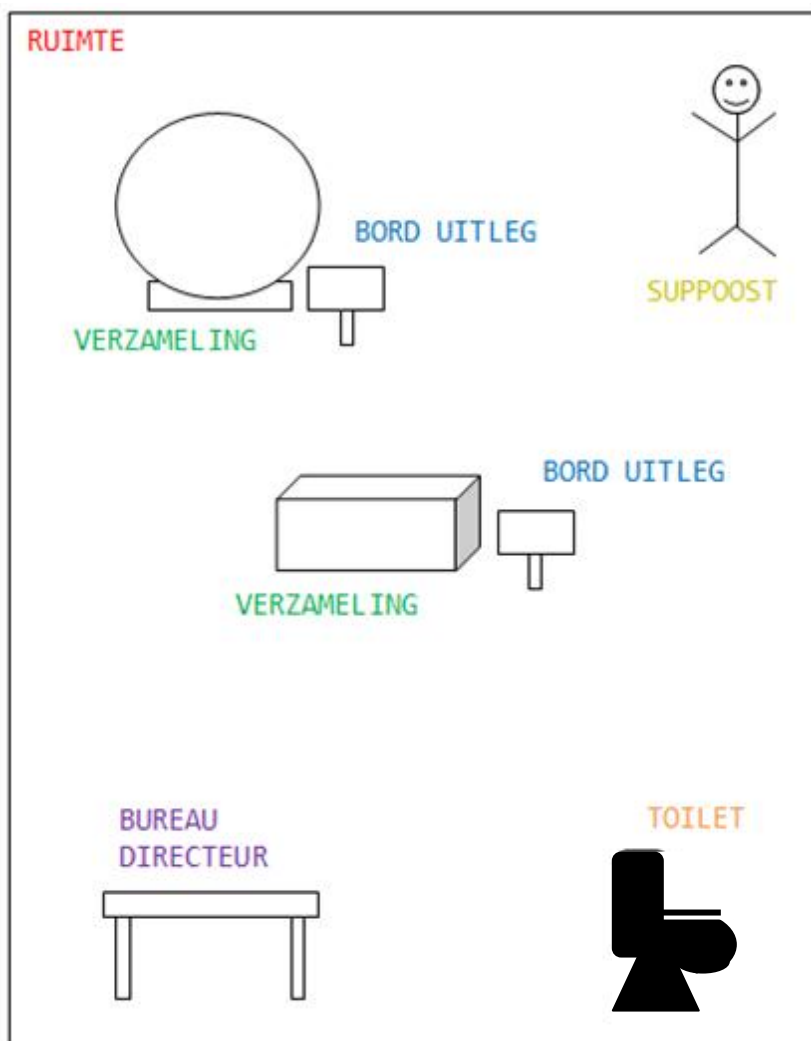
Geel = suppoost

Oranje = toilet

Blauw = bord met uitleg
directeur

Paars = bureau van de

bij kunstwerk

Werkdocument 3. Visueel ondersteunde grenzen.

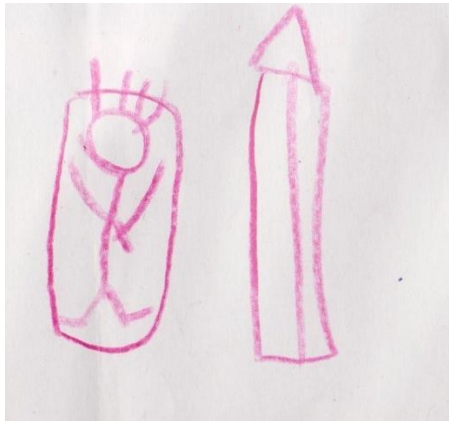
De kleuters knippen op de volle lijn en plooien op de stippellijn. Per vak tekenen ze één grens.

			1 1 1m
--	--	--	--------------

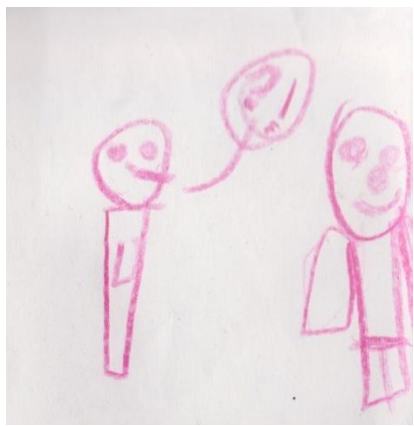
			1 1 1m
--	--	--	--------------

--	--

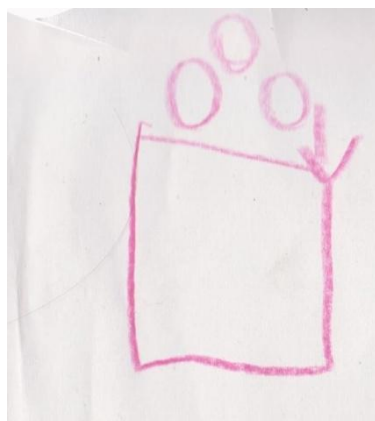
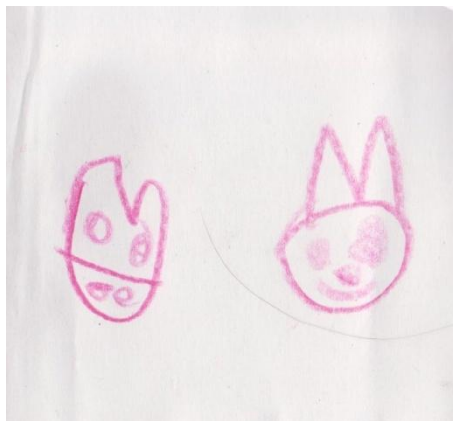
Ingevuld voorbeeld:

L i t i m

L i t i m

Werkdocument 4. Standbeelden uit het museum nadoen.

Heracles Boogschutter, Emile- Antoine Bourdelle, 1909

“In 'Heracles Boogschutter' moet de Griekse held Heracles de Stymphalische vogels doden, als onderdeel van de twaalf werken die hem werden opgedragen.”

De Kardinaal, Giacomo Manzu, 1952

“De kunstenaar was erg onder de indruk toen hij in 1938 in de Sint-Pieterskathedraal in Rome enkele kardinalen bij elkaar zag staan, de omhulde lichamen, de vorm in de vorm. In dit beeld is de kardinaal zeer ingetogen, de ogen neergeslagen, in meditatie verzonken. Zijn mantel zit strak rond zijn voor het overige haast vormloze lichaam. Buiten het gelaat en een hand zien we enkel kleding. Een gesloten, zeer kwetsbaar aandoende figuur.”

Het zotte geweld, Rik Wouters, 1912

“Rik Wouters beeldde zijn vrouw Nel vaak uit. Ze was zijn favoriete model. In talloze portretten en tekeningen komt ze voor, als huisvrouw en als schone slaapster, al lezend en terwijl ze de strijk doet. Kortom, ze neemt een centrale plaats in in zijn oeuvre, en in de lieflijke dagelijkse tafereelen die Wouters maakte. Zelden echter werd ze zo zorgeloos en dynamisch neergezet als in dit beeld.”

© Karin Borghouts

Lopend meisje, Kurt Gebauer, 1976

© Michel Wuyts

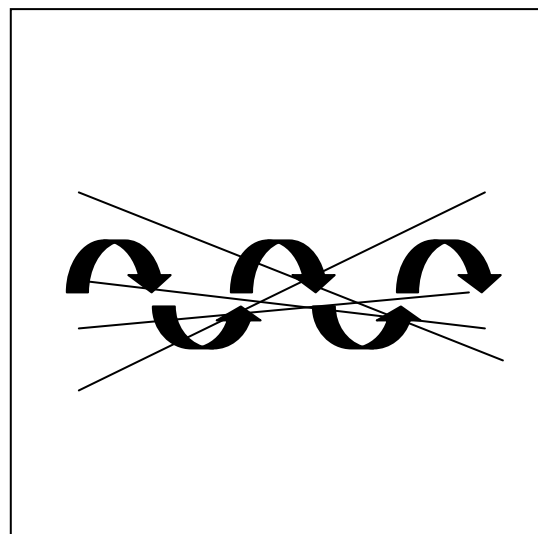
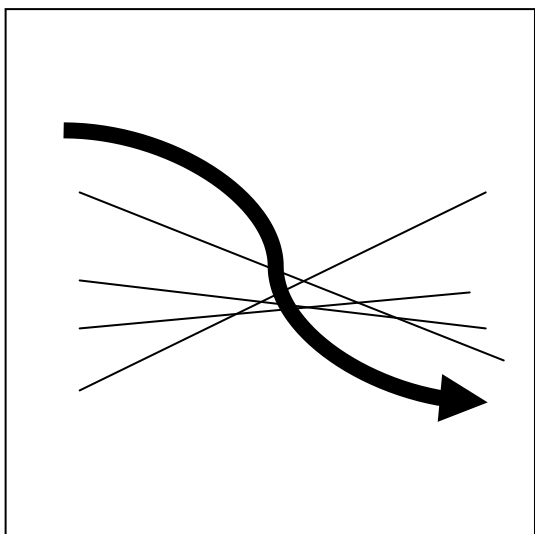
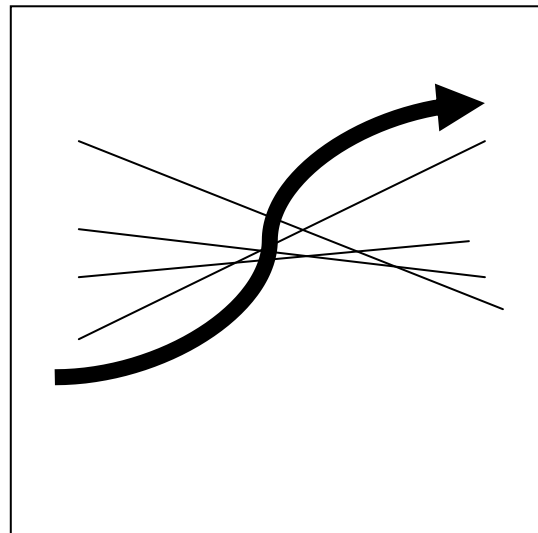
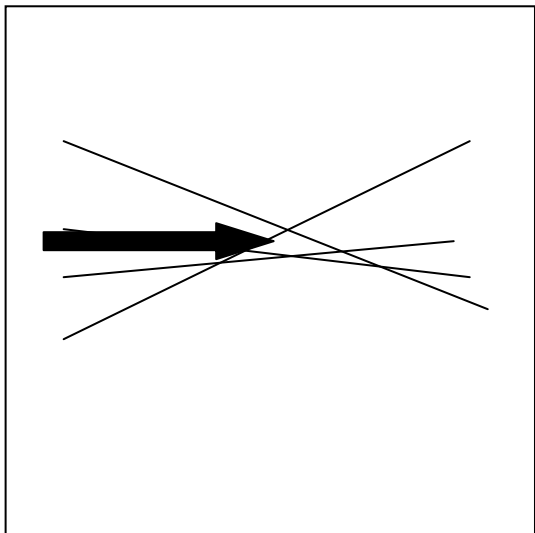
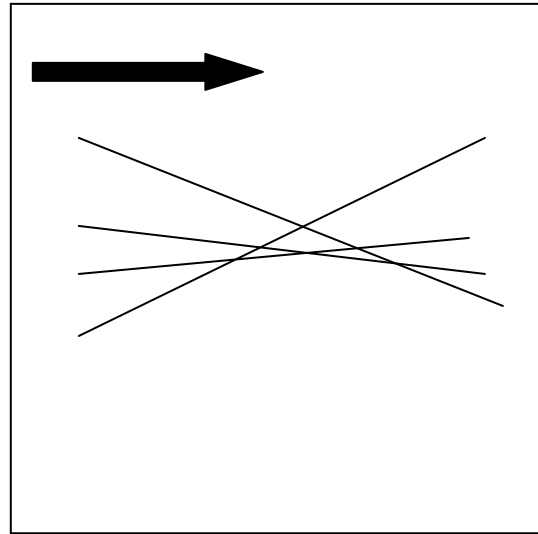
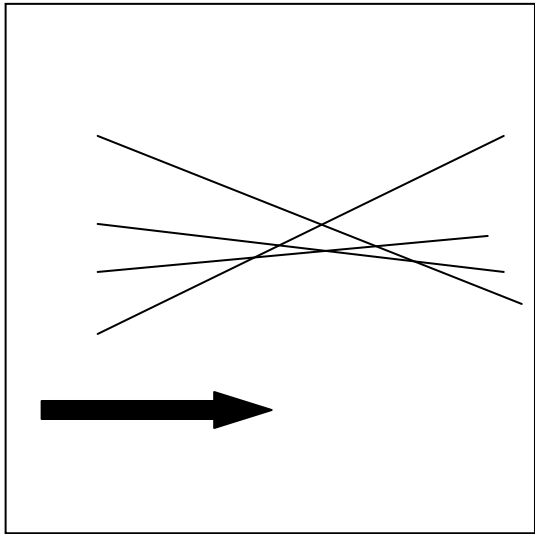
Werkdocument 5. Bewegen in een webconstructie van draden.

Zuilenpaviljoen, Charles Vandenhove, 1982

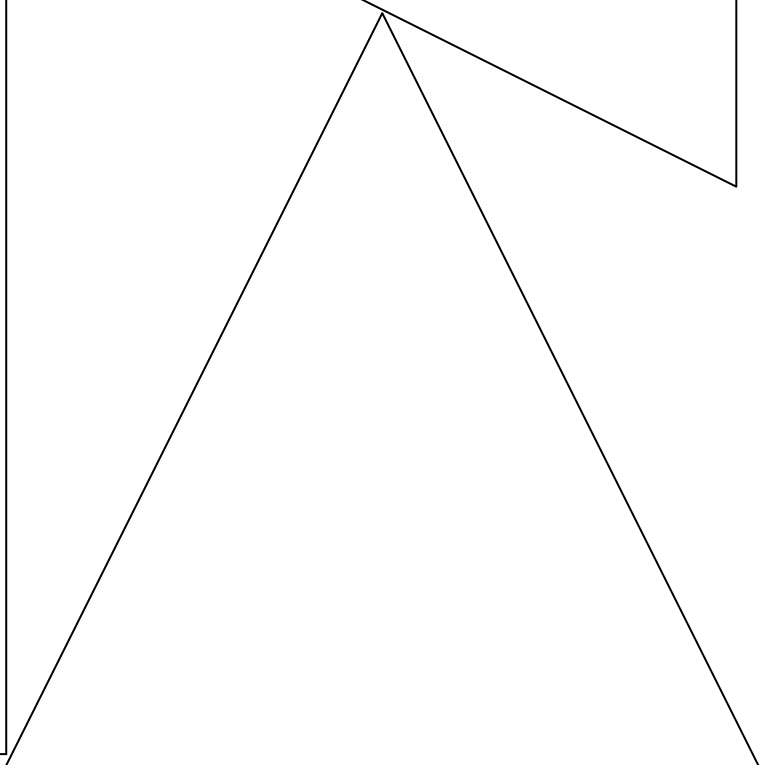
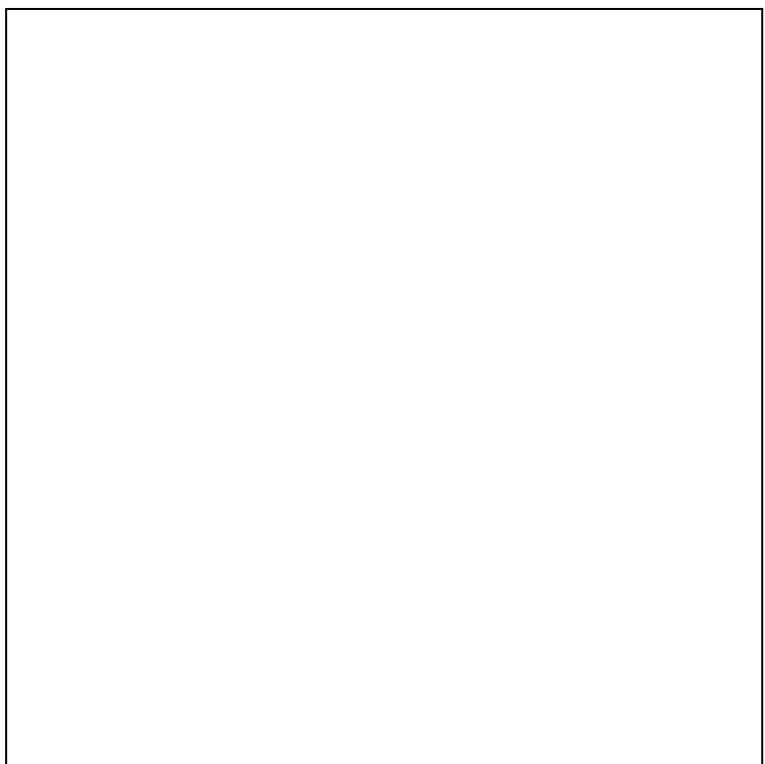
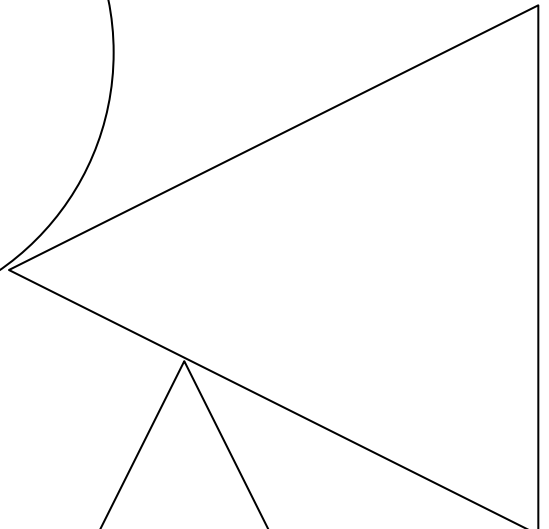
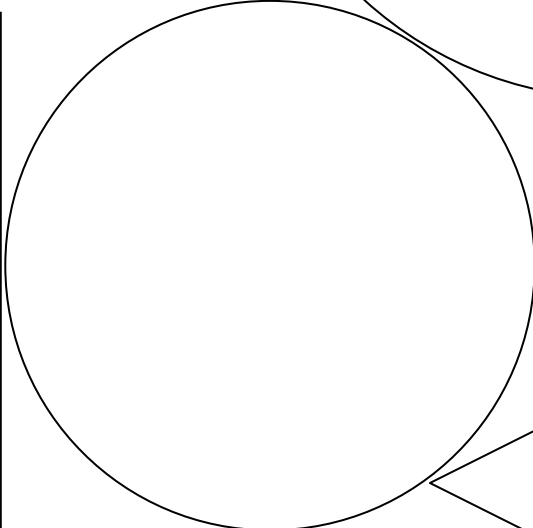
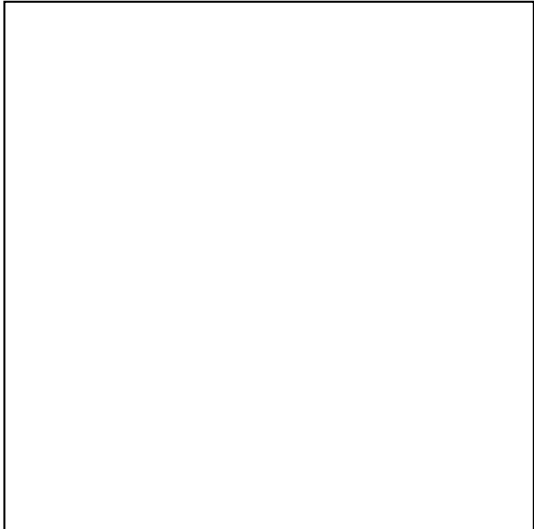
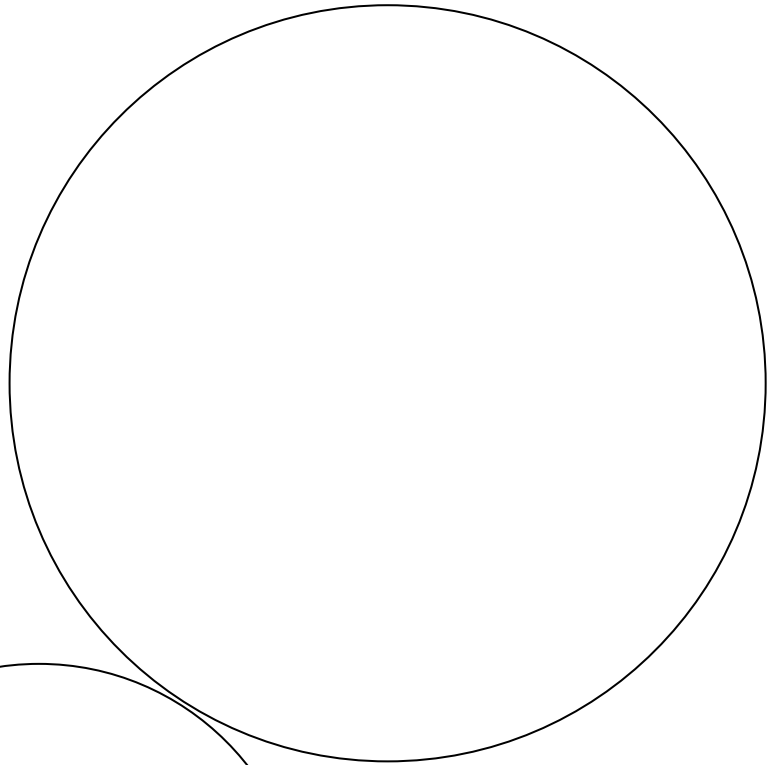
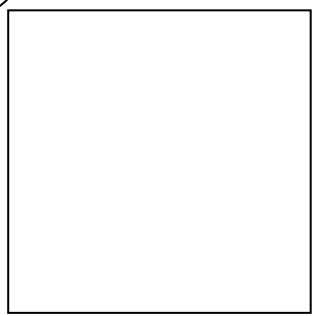
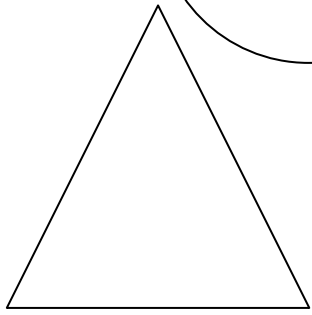
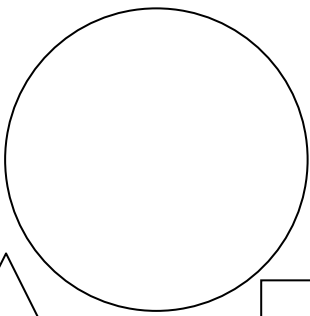
“Dit Zuilenpaviljoen is zowel een kunstwerk op zich als een paviljoen om kleinere openluchtsculpturen tentoon te stellen. Het is streng geometrisch en sober opgebouwd.”

Opdrachtkaarten bewegen in het web van touwen

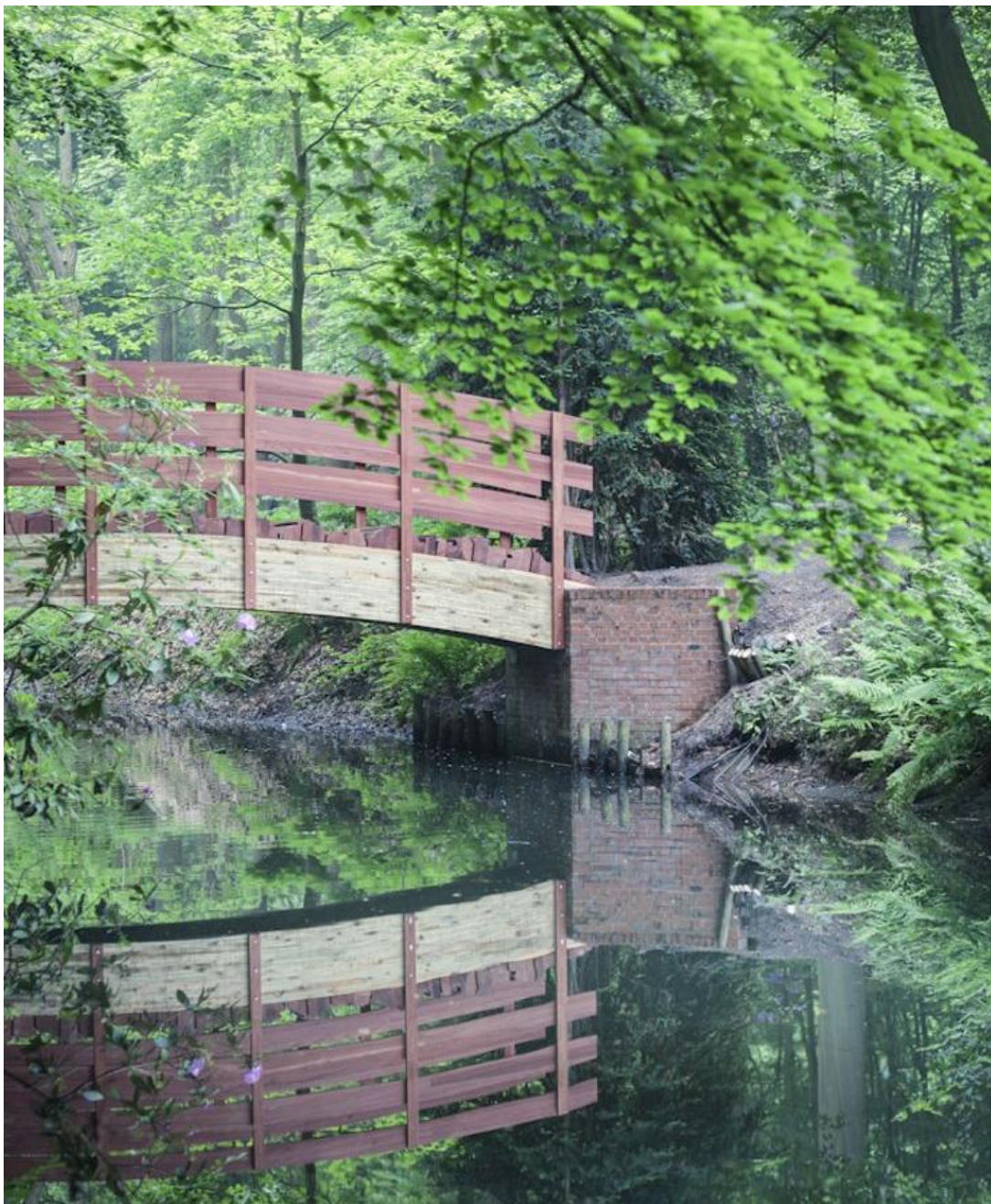
Werkdocument 6. Meetkundige figuren benoemen en terugzoeken: sjablonen.

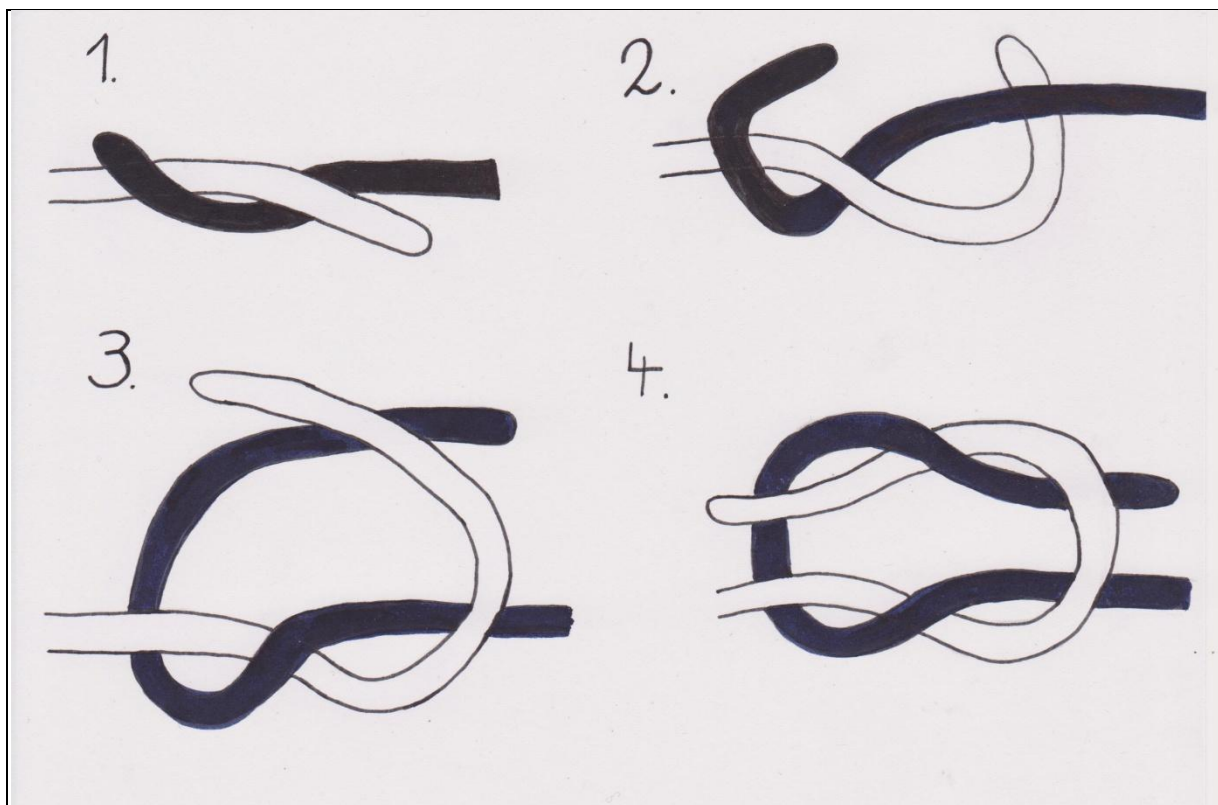
Werkdocument 7. Met natuurmaterialen een pad maken.

The Bridge without a name, Ai Weiwei, 2012

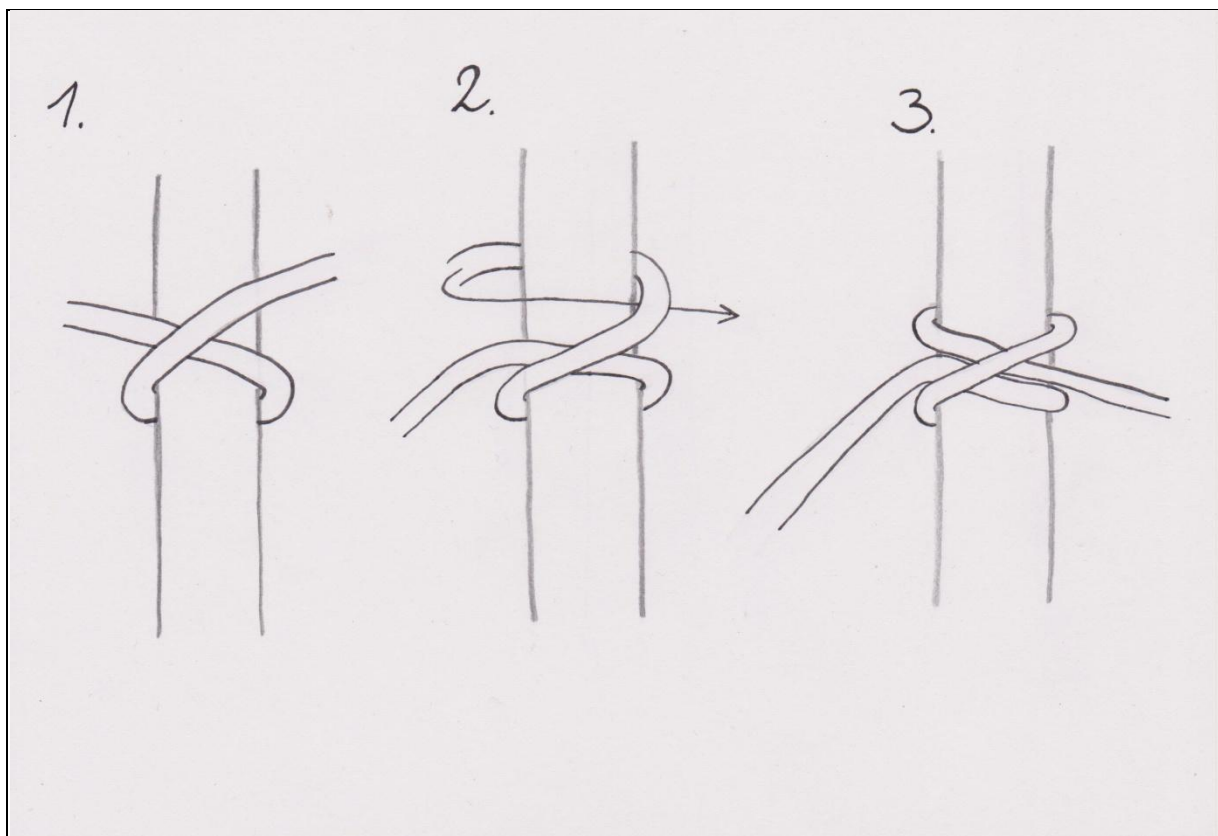
“Omdat de kunstenaar spaarzaam omspringt met materialen, recycleerde hij voor zijn project een bestaand bruggetje uit het beeldenpark, maar dan wel op zijn eigen typische wijze. Het dek van de brug werd vervangen door een reliëf met planken die samen de contouren van zijn thuisland China vormen. Met dit land heeft hij zowel een problematische als een passionele relatie. Het bruggetje herinnert aan traditionele bruggetjes op Oosterse tekeningen, maar zet ook aan tot reflectie over de implicaties van het (symbolische) oversteken van een brug.”

Techniek om te knopen

Techniek om te sjoorren

Werkdocument 8. Geluiden koppelen aan kunstwerken.

De Kardinaal, Giacomo Manzu, 1952

“De kunstenaar was erg onder de indruk toen hij in 1938 in de Sint-Pieterskathedraal in Rome enkele kardinalen bij elkaar zag staan, de omhulde lichamen, de vorm in de vorm. In dit beeld is de kardinaal zeer ingetogen, de ogen neergeslagen, in meditatie verzonken. Zijn mantel zit strak rond zijn voor het overige haast vormloze lichaam. Buiten het gelaat en een hand zien we enkel kleding. Een gesloten, zeer kwetsbaar aandoende figuur.”

De hond, Alexander Calder, 1958

“Vormen, gesneden uit plaatijzer en met zware bouten aan mekaar geassembleerd, zoals gebruikelijk bij mechanische constructies of in de scheepsbouw, staan met vijf poten op de grond. Doordat de hond met een veelvoud van hoofden en poten meermaals afgebeeld lijkt, worden er meerdere houdingen en stemmingen tegelijk gesuggereerd.”

Archaeopterix Lithografica, Panamarenko, 1993

“Een merkwaardige vogel zit op een boomstam, trekt eerst de aandacht niet, vervolgens wel. Als een toeschouwer nadert en dicht genoeg komt, beweegt het kunstwerk. De vogel springt en klapwiek met zijn vleugels. Panamarenko zelf ontkracht het mysterie niet, hij maakt het nog groter.”

Misconceivable, Erwin Wurm, 2010

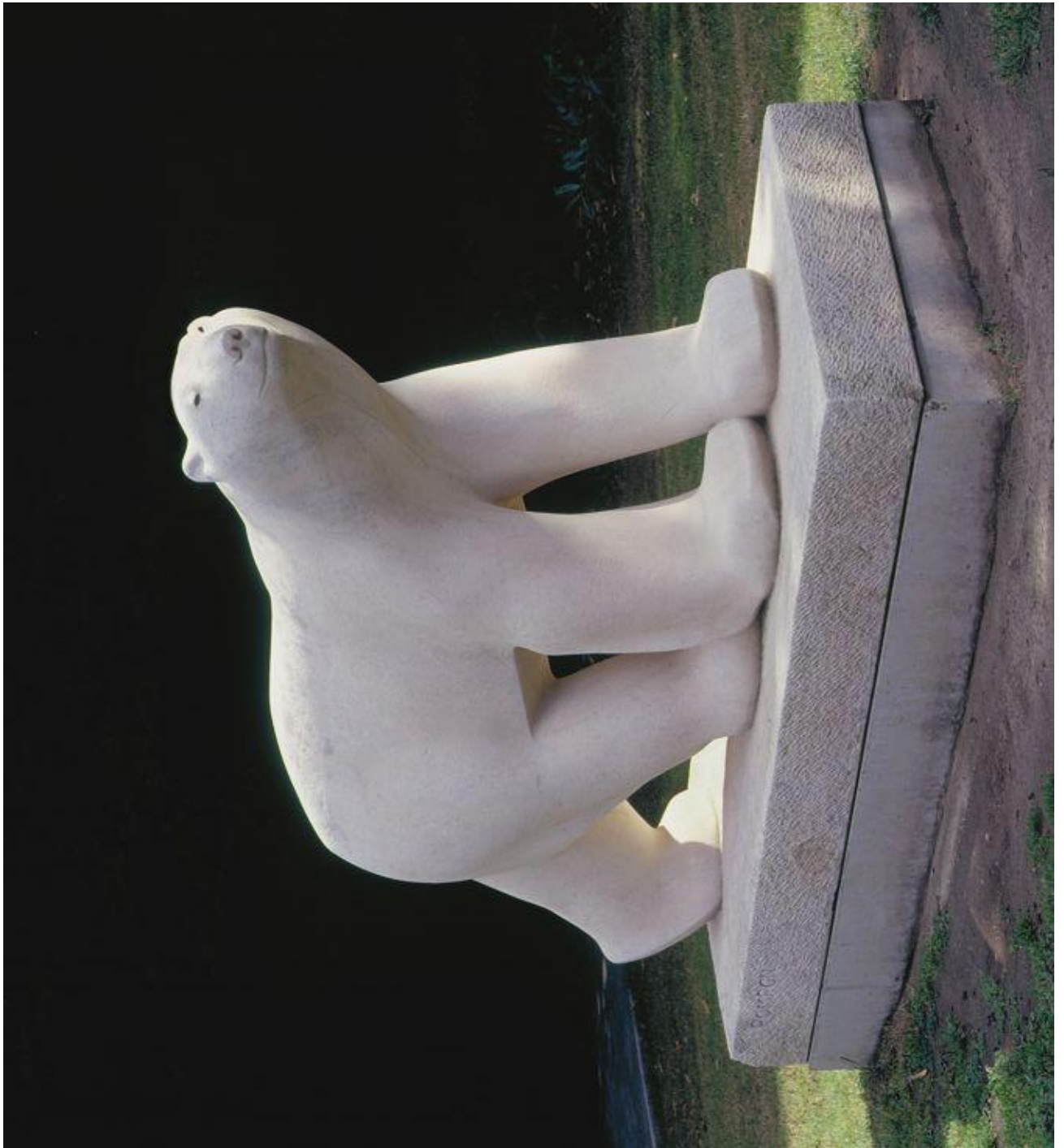
“Zoals wel meer sculpturen van Wurm combineert Misconceivable een onderzoek naar de grenzen en mogelijkheden van de beeldhouwkunst, met zowel een absurde humor als een wrange ondertoon van onmacht. De ligging van de boot zorgt ervoor dat het museum een belangrijk herkenningspunt bij krijgt. Het monumentale werk geeft een opvallende toets aan de hoofdingang van het kunstenpark in de Middelheimlaan.”

© Karin Borghouts

Ijsbeer, François Pompon, 1920

“In de dierenplastiek wordt hij met zijn tot de essentie teruggebrachte vormen en gepolijste oppervlakken nog steeds beschouwd als een groot vernieuwer.”

Dialogo, Albert Szukalski, 1974

“Bij hem staan mensen van vlees en bloed model voor gipsen gestalten. Stukken in gips gedrenkte stof legt hij als een verband over het lichaam van het levende model. Het gips verhardt en het model ontsnapt langs de voorzijde. Wat rest is een door een wit omhulsel gevangen leegte. Een mens in de vorm van een gat, een tastbare afwezigheid, een gestolde beweging. Het bleke, met polyester weersbestendig gemaakte gips, doet denken aan een spook. De twee exemplaren van het Middelheim staan levensecht te keuvelen aan een tafeltje. Als toeschouwer ben je - willen of niet - betrokken partij.”

Werkdocument 9. Naamkaarten suppoost schrijven.

Werkdocument 10. Teken wat je door de kader ziet.

Fenster I & Fenster II, Isa Genzken, 1993

“Genzken stelde twee raamsculpturen op tussen het struikgewas van Middelheim-Laag. Hun verdoken positie tussen de struiken en de (te) hoge stalen structuur die als sokkel lijkt te fungeren, maakt ze niet erg functioneel. Je kijkt er niet doorheen, maar ernaar op. Ze kaderen de bomen en takken van de omgeving, maar eigenlijk vestigen deze *Fremdkörper* vooral de aandacht op zichzelf.”

